

Kulttuurihistoria NYT 2022

**TURUN
YLIOPISTO**

Sisällysluettelo

Johdanto

1. Pääkirjoitus
3. Kulttuurihistorian henkilökunta
- Kulttuurihistorian 50. juhlavuosi huipentui yhteisölliseen tunnelmaan Kärenilla marraskuussa
- 4–8.

Oppiaineen opiskelijat kertovat opintopoluistaan

9. Johan Wahlsten
- 10–11. Miiu Hasan
- 12–13. Pauliina Räsänen
- 14–15. Anu Salmela

Yliopistoyhteisö

16. Mihin avointa yliopisto-opetusta tarvitaan?
Pohjoista kulttuurihistoriaa Lapin ja Turun yliopistojen yhteistyössä
- 17–18.
19. Opiskelijajärjestöt
20. Kritiikin ja historia-aineiden yliopistoyhteisöstä

Opinnäytteet

- 21–24. Kulttuurihistorian opinnäytteet vuonna 2022
- 25–29. Muistoja väitöstilaisuudesta ja siihen johtaneesta matkasta

Oppiaineessa tapahtunutta

- 30–32. Internetin ihmeellinen maailma humanistin silmin
- 33–34. Oppiaineen palkitut
- 35–37. Tunteiden paloa Turussa
Kokemuksellinen kurkistus F.A. Meyerin kirjakauppaan
38. 1810-luvun Turussa
39. Queeria arkkitehtuuria kulttuurihistorioitsijan silmin
- 40–41. Aboagora 2022

Seuroja, hankkeita ja julkaisuja

- 42–43. Kulttuurihistorian seuran toimintavuosi 2022
- 44–45. Historiallisten seurojen esittelyt
- 46–49. Tuoreita kirjajulkaisuja
- 50–51. Kulttuurihistorian uudempia tutkimushankkeita
- 51–52. Tutkimuskeskukset
53. Perustiedot oppiaineesta

Pääkirjoitus

Hannu Salmi

Kulttuurihistoria NYT -lehti on ilmestynyt pian kolmekymmentä vuotta. Ensimmäinen nide julkaistiin vuonna 1994, sekä oppaaksi opintojaan aloittaville että kertomaan siitä, mitä oppiaineessa on parhaillaan menossa. Viime vuosina NYT-lehti on ollut vuosikertomus, jossa olemme kerranneet edellisen kalenterivuoden tapahtumia ja tallentaneet kokemuksia opintojen ja tutkimuksen kysymyksistä. Tänä vuonna lehden ovat toimittaneet Sampsä Perälä ja Tiina Tiilikainen. Suurkiitos teille molemmille hienosta työstä.

Vuosi 2022 oli erityisen merkityksellinen, sillä silloin tuli kuluneeksi 50 vuotta oppiaineen perustamisesta. Juhlistimme merkkivuotta julkaisemalla lyhyitä videoita Youtubessa. Tarinoita karttui melkein yhtä paljon kuin oppiaineen vuosirenkaita, ja nämä välähdykset ovat yhä nähtävissä kulttuurihistorian kanavalla: <https://www.youtube.com/@kulttuurihistoria/videos>. Suurkiitos Niina Siivikolle, joka toteutti videosarjan.

Vuosi jäi muistoihin monella tapaa. Niinan johdolla oppiaineen blogi oli vilkkaampi kuin koskaan, ja keväällä 2022 järjestimme seminaarin siitä vuosikymmenestä, 1970-luvusta, jolloin kaikki alkoi. Syksyllä toteutimme studia generalia -sarjan Turun linnassa yhdessä Turun museokeskuksen kanssa. Juhlakirjakin valmis-

tui otsikolla *Keski-ikä*, mikä tietysti kuvastaa sitä elämänvaihetta, johon olemme päätyneet. Idea kirjaan syntyi oppiaineen laivaseminaarissa joskus viisi vuotta aiemmin, aluksi humoristisena heittona, joka sitten vakavoitui selkeäksi tavoitteeksi. Oppiaineen ensimmäinen professori Veikko Litzen kirjoitti aikanaan teoksen *Keskiajan kulttuurihistoria*, joten arvelimme, että olisi aika hahmottaa myös keski-ikänsä kulttuurihistoriaa.

Juhlavuosi huipentui Kärenillä marraskuussa 2022 järjestettyihin juhliin. Kiitos vielä kaikille teille, jotka teitte päivästä unohtumattoman!

Lukuvuosi 2022–2023 oli siinä mielessä erityinen, että Turun yliopisto palasi koronavuosien jälkeen lähiopetukseen. Syksyllä arveltiin, että pandemian aaltoja saattaisi vielä ko-

hota sekoittamaan arjen rytmiä ja tulevaisuuden suunnitelmia, mutta lopulta kaikki sujui onnellisesti. Tämä lupaa hyvää myös seuraavalle lukuvuodelle. Lukuvuonna 2023–2024 jatkamme yhtä energisesti kuin tähänkin asti. Uuden opintosuunnitelman laatiminen käynnistyy, ja juuri nyt kaikki palaute opintojen kehittämiseksi on erityisen arvokasta. Syksy tuo tullessaan myös henkilöstömuutoksia. Oppiaineen toista professuuria tulee hoitamaan Sari Katajala-Peltomaa, ja toivotamme hänet lämpimästi tervetulleeksi Turun

yliopistoon. Maarit Leskelä-Kärki pysyy oppiaineessa yliopistonlehtorina. Paavo Oinosen tehtävänimike muutettiin syksyllä yliopistonlehtoriksi ja Sakari Ollitervo jatkaa yliopisto-opettajana. Meihin voi aina ottaa yhteyttä opintoihin ja tutkimukseen liittyvissä asioissa.

Toivotan kaikille antoisia lukuhetkiä NYT-lehden parissa ja onnekasta lukuvuotta 2023–2024!

Turussa 2. kesäkuuta 2023
Hannu Salmi

Kulttuurihistoria NYT 2022 -vuosikertomus

Toimitus, ulkoasu, taitto ja kuvat, ellei toisin mainita: Sampsa Perälä ja Tiina Tiilikainen

Kansikuvat: Kimi Kärki ja Pertti Grönholm.

Painopaikka: SpinPress AS, Tallinna 2023.

Kulttuurihistorian 50. vuotisjuh latoimikuntaan osallistuivat sen eri vaiheissa: Maarit Leskelä-Kärki (pj), Marjo Kaartinen, Reima Välimäki, Paavo Oinonen, Hannu Salmi, Niina Siivikko, Karoliina Sjö, Pälvi Rantala, Elina Karvo, Sari Hartikainen, Harri Kiiskinen, Silja Laine.

Kulttuurihistorian henkilökunta

Iloinen oppiaineen väki ryhmäkuvassa Tampere-majan puutarhassa.
Kuva: Kimi Kärki

Oppiaineen lukuvuosi 2022–23 käynnistyi suunnitteluseminaarilla Tartossa 19.–21.8.2022. Majoituimme Tampere-majassa ja Villa Tammekaanissa. Lukuvuoden opetuksen ja työnjaon lisäksi keskustelimme 50-vuotisjuhluvuo-
den tapahtumista, kuten *Keski-ikä*-kirjan julkaisusta, blogiprojektista, studia
generaliasta, Litzen-luennosta sekä Kärenin pääjuhlasta.

Takarivissä (vas.): Sakari Ollitervo, Teemu Immonen, Karoliina Sjö,
Hanna-Reetta Schreck, Miira Vuoksenranta, Marika Ahonen, Hannu Salmi,
Pekka Pitkälä, Jukka Sarjala, Noora Kallioniemi, Harri Kiiskinen ja
Kari Kallioniemi.

Eturivissä (vas.): Heli Rantala, Silja Laine, Marika Räsänen, Anni
Hella, Sari Hartikainen, Niina Siivikko, Maarit Leskelä-Kärki ja Päivi Rantala.

Kulttuurihistorian 50. juhluvuosi huipentui yhteisölliseen tunnelmaan Kärenilla marraskuussa

Teksti: Maarit Leskelä-Kärki

Kulttuurihistorian oppiaineen 50-vuotisjuhlinta täytti koko vuoden 2022. Suunnittelu oli aloitettu hyvissä ajoin edellisenä vuonna, ja juh latoimikunta piti lankoja käsissään maanläheisellä tavalla. Juhlavuoteen haluttiin saada niin muistelua, yhteisen historian keräämistä kuin koko yhteisön yhdistävää juhlintaa sopivassa mitassa. Käänsimme katseen usein kahdenkymmenen vuoden taakse, oppiaineen 30-vuotisjuhliin, joiden muisto oli säilynyt elävänä mielessämme – näiden muistojen avulla oli helppo ideoida sitä, miltä halusimme 50-vuotiaan oppiaineen näyttävän.

Keskeinen osa vuoden toimintaa oli oppiaineen blogissa tapahtuva, eri vuosikymmenillä oppiaineessa opis-

kelleiden, opettaneiden ja tutkineiden muistelu. Muisteluaineiston keräämistä ja tallentamista koordinoi Niina Siivikko, joka teki lähes viisikymmentä haastattelua julkaistavaksi kulttuurihistorian youtube-kanavalla. Mukana oli niin ensimmäinen oppiaineesta valmistunut maisteri kuin tällä hetkellä jatko-opintojaan tekeviä nuoria tutkijoita ja kaikkea siltä väliltä. Haastattelujen rinnalla elivät blogitekstit, joissa muisteltiin luentokursseja, opettajia ja oppiaineen ulkomaan reissuja.

Seminaaripäiviä ja retkiä

Kulttuurihistorian opetus- ja tutkimustoimintaa on vuosikymmenien kuluessa kehitetty yhteisissä seminaaripäivissä, mutta myös yhteisillä retkillä,

joissa yhdessäololla ja illanvietoilla on aina ollut tärkeä roolinsa. Juhlavuoden kunniaksi teimme muutaman päivän retken elokuiseen Tarttoon, joka on ollut monen tutkijamme tukikohta etenkin Turun yliopistosäätiön Villa Tammekanin tarjoaman residenssin vuoksi 1990-luvun lopulta lähtien. Kulttuurihistorian oppiaine oli vierailut Villa Tammekanissa juuri sen valmistuttua elokuussa 1998; siksin retki juuri Tarttoon tuntui juhluvuo- den kunniaksi osuvalta. Osa retku- eesta yöpyi Tampere majassa, jossa päivien mittaan visioimme kulttuuri- historian tulevaisuutta.

Keväällä oppiaine järjesti kurssin *Kulttuurihistorian historia ja nykytut- kimus*, jossa tarkasteltiin oppiaineen tutkimuksellisia ja metodologisia

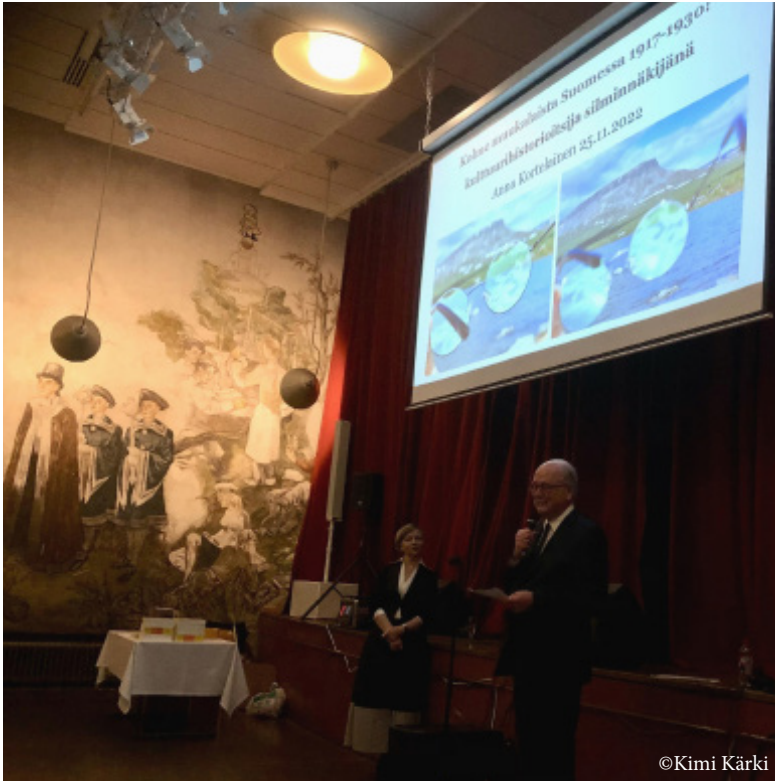
painopisteitä menneisyydessä ja tällä hetkellä. Luennoitsijoina oli niin eme- ritusprofessoreja kuin vasta väitöskir- jansa aloittaneita nuoria tutkijoita, ja kurssilla keskusteltiin kulttuurihisto- rian yhteydestä muihin tieteenaloi- hin ja taiteeseen sekä pohdittiin niin tunteiden, materiaalisuuden kuin toislaajistenkin kulttuurihistoriallis- ta tutkimusta. Perinteinen kevätse- minaarimme käsitteli tällä kertaa 1970-lukua, oppiaineen syntyvuosi- kymmentä.

Juhlavuoden kirjajulkaisuja ja luentoja

Juhlatoimikunta suunnitteli koko juh- lavuoden huipennusta eli Kärenilla vietettävää juhlapäivää. Halusimme valita saman paikan kuin 30-vuotis-

©Kimi Kärki

©Kimi Kärki

Veikko Litzen –juhluennon piti oppiaineen alumni Anna Kortelainen

juhlassa. Juhlat alkoivat jo iltapäivällä kulttuurihistorian seuran kustantaman uuden metodisen kirjan *Kulttuurihistorian tutkimus*. Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan julkaisutilaisuudella, jossa osa kirjan tekijöistä keskusteli kulttuurihistorian olemuksesta, tutkimussuunnista ja metodisista valinnoista.

Marraskuinen juhlapäivä jatkuu perinteikkäällä, jo vuodesta 1993 pidetyllä Veikko Litzen –juhluennolla, jota saapui pitämään oppiaineen alumni Anna Kortelainen otsikolla ”*Kolme muukalaista Suomessa 1917–1930: kulttuurihistorioitsija silminnäkijänä*”. Taide- ja kulttuurihistorioitsija sekä

laaja-alainen kirjailija Kortelainen sopi mitä parhaiten juhluvuoden puhujaksi, koska omalla kirjallisella työllään ja kulttuuritoiminnallaan hän osoittaa, miten moninainen kulttuurihistorioitsijan polku voi olla. Anna Kortelainen kuljetti salillista juhlayleisöä 1900-luvun alun Suomessa ja Euroopassa muun muassa näytelmäkirjailija Bertolt Brechtin ja filosofi Walter Benjaminin jalanjäljissä.

50-vuotisjuhlat Kärenilla

Illalla Kärenille saapui yhteensä noin 130 henkeä juhlistamaan kulttuurihistoriaa. Sukupolvet eri vuosikymmeniltä kohtasivat ja tunnelma oli juuri

niin lämmin ja yhteisöllinen kuin se kulttuurihistorian juhlassa tapaa olla. Juhlaillallisen juonsivat oppiaineesta väitellyt Maiju Kannisto ja väitöskirjaa tekevä Juha Isotalo.

Juhlailtaa varten oli kerätty kulttuurihistorian ystäviltä lauseita, jotka jotenkin kuvastaisivat kulttuurihistorian olemusta. Näiden lauseiden annettiin virrata juhlan kuluessa valkokankaalla. Monet lauseista nostivat esiin kulttuurihistorialle ominaisen avoimuuden, ennakkoluulottomuuden ja yllätyksellisyyden, jotka kannattelevat tutkimuksemme lähtökohtia. Ainakin itselleni yksi mieleenpainu-

vimmista oli: ”Minä näen sinut. Sinä elät” – huikea ajatus, joka resonoiki kaltaisessani elämäkertatutkijassa, jonka tehtävä on nähdä ja tehdä eläväksi menneisyyden ihminen. Kulttuurihistorioitsijan tehtävä onkin olla aktiivinen menneisyyden näkijä. Sijaitsemme menneisyyden, nykyisyyden ja tulevan risteyskohdassa, jossa teemme mennyttä eläväksi ja ymmärrettäväksi. Sitä kautta luomme väyliä ymmärtää itseämme ja suunnata tulevaan. Lause pitää sisällään myös tutkimukseen sisältyvän eettisen vireen, jonka tulee aina ohjata katsettamme menneisyyteen.

©Pertti Grönholm

Kasarmin valon paluu

Illallisen kuluessa kuulimme juhlapuheen oppiaineen emeritusprofessorilta Kari Immoselta, joka luotsasi oppiaineen paikkaa ja merkitystä haastavassa nykyajassa. Sen jälkeen seurasi yksi juhlavuoden kohokohota, kun 1997 perustettu oppiaineen oma houseband Kasarmin valo saapui monien vuosien jälkeen esiintymään. Kasarmin valo on vuosien varrella esiintynyt oppiaineen kevätjuhliissa ja lukuisissa karonkoissa. Pitkän

Maija Mäkikalli, Silja Laine ja Maarit Leskelä-Kärki. Laulusetti oli koostettu viiden vuosikymmenen biiseistä, sellaisista helmistä kuin 1960-luvun ”Suspicious minds” ja 1990-luvun ”Sinä lähdit pois”. Lavalle saatiin myös professori Hannu Salmi resitoimaan legendaarista elokuvasävelmää ”Haaskalinnut saalistaa” Spede Pasasen elokuvasta *Speedy Gonzales – noin seitsemän veljeksien poika* (1970).

Kasarmin valon jäsenet riemuitsivat, kun kykenimme edelleen saamaan yleisön liikkeelle ja innostumaan.

taun jälkeen bändi oli palannut vuosi aiemmin yhteen sen alkuperäisjäsenen Maija Mäkikallin vääntöjuhliissa, ja silloin lupasimme, että palaamme 50-vuotisjuhliissa, samalle lavalle kuin 30-vuotisjuhliissa.

Kitarassa olivat yhtyeen koossapitävä sielu Janne Mäkelä ja Kimi Kärki, bassossa Kimmo Laine, koskettimissa Henri Terho, rummuissa Paavo Oinonen ja lauluköörinä

Riemukkaan keikan jälkeen ilta jatkui vuosikymmenien diskolla. Juhlien päätyttyä kävelimme marraskuisesa yössä kotiin, ja kulttuurihistorian henki tuntui yllämme. Toivottavasti se säilyy, jotta voimme muutamien vuosien päästä juhlia jälleen tasavuosia yhtä ikimuistoisesti uusien sukupolvien kera.

Oppiaineen opiskelijat kertovat opintopoluistaan

Mutkien kautta takaisin

Johan Wahlsten

Opintopolkuni yliopistossa historian parissa alkoi jo syksyllä 2014. Sitä ennen olin valmistunut ammattikorkeakoulusta musiikkipedagogiksi ja jo ensimmäisen yliopistolla vietetyn lukuvuoden jälkeen työelämä musiikin parissa keskeytti opintoni useaksi vuodeksi, aina pandemiaan saakka. Etätöiden ja lisääntyneen vapaa-ajan parissa ajatus opintojen jatkamisesta muuttui konkreettiseksi 2021 keväällä, kun päätin ottaa opintovapaata työstäni sellonsoitonopettajana.

Historia on aina ollut minulle mieluinen ja tärkeä aihe, on kyseessä sitten ollut koulun oppiaine tai vapaa-ajan luhetki. Kouluaikoina historia oli musiikin ohessa lempiaineeni ja historian tarinat käänteineen vetosivat minuun vahvasti heti alaluokilta asti. Muistan lukeneeni oppikirjoja etukäteen, jotta saisin selville mitä seuraavaksi tapahtui. En kuitenkaan koskaan ajatellut ryhtyväni opiskelemaan historiaa, sillä olin lukiovuosinani omistautunut soittamiselle. Musiikinopiskelun ja työelämän täyteisten vuosien jälkeen löysin kuitenkin historian uudelleen ja opiskelun jatkaminen tuntui nyt raikkaalta sekä innostavalta.

Kulttuurihistoria oli minulle luonteva vaihtoehto palattuani yliopistolle, sillä aikomuksenani oli hyödyntää opinnoissani taustaani musiikin ja musiikinopetuksen parissa. En kui-

tenkaan osannut odottaa, kuinka paljon kiinnostavia aihepiirejä tämän hetken kulttuurihistorian tutkimuksessa onkaan. Etenkin digitaalisen historian tutkimuksen opinnot saivat minussa aikaan saman innostuksen kuin ensikosketukset historianopiskeluun peruskoulussa.

Kulttuurihistoriassa minua kiinnostavat monet eri teemat, mutta kandidaatintutkielmani aiheen, 1910-luvun orkesterisodan valitsin kuitenkin musiikin parista, sillä tutoropettajani ja kandiohjaajani kannustivat minua hyödyntämään aiempia tietojani musiikista. Tätä tekstiä kirjoittaessani olen saanut tutkielmani valmiiksi ja nyt on aika kypsyttellä graduaihetta sekä odotella mielenkiinnolla syksyllä alkavia maisteriopintoja.

**”Paluu yliopistolle vuosien jälkeen”
Maisterivaiheen opiskelija Miiu
Hasan esittäytyy
Tiina Tiilikainen**

Olin jo aiemmin opiskellut avoimessa yliopistossa historian perusopinnot. Halusin opiskella arkeologiaa mahdollisimman pitkälle ja mahdolliset yliopistot (Turku, Helsinki ja Oulu) valikoituivat sen perusteella. Aloitin Turun yliopistossa 2005 pääaineenani kulttuurihistoria. Kandivaiheessa lukemani sivuaineet olivat taidehistoria ja arkeologia.

Kulttuurihistoriassa viehätti juuri se, että sitä opiskellessa pystyy yhdistelemään tosi luontevasti kaikenlaisia erilaisia asioita. Minua on aina kiinnostanut monet asiat ja kulttuurihistoriaa voi opiskella niin monista lähtökohdista. Toisaalta kulttuurihistoriassa pitää hieman haastaa itseään, sillä kun aiheiden kirjo on todella laaja, voi olla vaikea tehdä valintoja ja rajauksia. Minulle tällainen vapaus sopii hyvin. On ihana ajatus, että voit tutkia oikeastaan mitä vaan.

Ensimmäisellä kierroksella yliopistossa parikymppisenä minulla ei suoraan sanottuna ollut rohkeutta lähteä rakentamaan sellaista uraa, mitä olisin halunnut. Hakeuduin yliopistoon mielessäni museoala ja opetustyötkin, mutta työllistyminen tuntui liian epävarmalta. Tein opiskelun ohessa matkailu- ja ravintola-alan töitä ja sieltä löytyi selkeä suunta. Kandin valmistuttua suuntasin ammattiin,

joka näytti varmalta: kouluttauduin kokiksi, dieetikokiksi ja restonomiksi Turussa. Tein niitä töitä tyytyväisenä vuosien ajan.

Mietteitä opinnoista

Lapsen syntymän jälkeen ajatukset alkoivat kuitenkin muuttua. Vauva-arki oli melko helppoa ja minulla oli ehkä liikaakin aikaa ajatella elämän suuntaa. Ajatus kirkastui: jos en nyt palaa yliopistoon, niin sitten se jää tekemättä. Aloitin syksyllä 2021 maisteriopinnot ja samana vuonna hain myös pedagogisiin opintoihin (aineenopettajakoulutus), joissa aloitin opiskelun historian kiintiössä syksyllä 2022.

Pro gradu -tutkielmani käsittelee yhteisöllisyyden rakentumista Turun juutalaisen seurakunnan jatkosodan aikaisessa rintamalehdessä. Pääaineistona on Turun juutalaisen urheiluseuran Makkabén julkaisema *Front Karolina*-lehti, joka ilmestyi jatkosodan vuosina 1942–1944. Lehden tarkoituksena oli toimia viestintävälineenä juutalaisten rintamasotilaiden sekä kotona olevien yhteisön jäsenten välillä. *Front Karolinan* artikkelit on kirjoitettu pääosin ruotsiksi ja sisältönä on mm. huumoria, rintamasotilaiden kirjoittamia terveisiä ja kirjeitä, pieniä arkisia uutisia kotoa ja urheiluseuran toimintaa käsitteleviä artikkeleita sekä uskonnollista sisältöä.

Olen ihan tyytyväinen siihen, että opintopolkuni on mutkitellut hieman ja olen nyt hieman aikuisemmalla

iällä tässä tilanteessa. Kaikista aiemmista kokemuksista voi ammentaa itselle monenlaisia oppeja, joita voin hyödyntää nyt. Osaan esimerkiksi ottaa nyt asiat rennommin ja minulle on paljon selkeämpää se, mitä elämältäni haluan ja mitä teen seuraavaksi.

Pedagogiset opinnot olivat todella antoisat ja aineenopettajan pätevyyden kautta tuleva mahdollisuus tehdä opettajan töitä tuntuu aivan omalta jutulta.

Millaisia vinkkejä antaisit uudelle historian opiskelijalle?

Nauti opiskelusta! Tutki ja katsele rohkeasti, mikä voisi olla oma juttusi. Mene rohkeasti mukaan kaikkeen sosiaaliseen toimintaan.

Heti jos tulee sellainen olo, ettei tiedä mitä tekee tai on jotenkin opintojen suunta hukassa, niin kannattaa ottaa kontaktia henkilökuntaan. Muun muassa opintoneuvojat ja oma hops-ohjaaja ovat täällä juuri sitä var-

ten. Myös opiskelukaverit ovat tärkeä voimavara näissä pohdinnoissa, sillä vertaistuellalla on valtavan iso merkitys! Itselläni tämä korostui etenkin pedagogisissa opinnoissa, joissa jaoin oman aineryhmän kesken ilot ja surut toisiamme tukien.

Yksittäisiä arvosanoja ei kannata niin paljon miettiä, koska kokonaisuusmerkinnöissä kuitenkin lasketaan lopulta keskiarvo. Arvosana 3 on oikeasti hyvä! Tärkeintä on oma oppiminen ja mielekkäisiin asioihin keskittyminen. Kaikkea ei voi hallita, ja jokaiselle kyllä löytyy oma paikka.

Olen 40-vuotias paljasjalkainen turkulainen, born in Heideken. Naimisissa, äiti ja seurakunta-aktiivi Turun juutalaisessa seurakunnassa. Yksi toteutumaton unelmani olisi osallistua 24 tunnin lukumaratonille sohvalta koko päivä yöpuvussa vain kirjoja lukien. Se olisi niin siistiä!

”Naiset nauttivat taikuudesta muutenkin kuin sahattuna kahtia” - Väitöskirjatutkija Pauliina Räsänen esittäytyy

Tiina Tiilikainen & Pauliina Räsänen

Tutkimukseni aiheena ovat historian marginaaliin jääneet naistaikurit, jotka esiintyivät Euroopan alueella ja osa jopa Amerikassa vuosikausia kestäneillä kiertueillaan 1880–1890-luvulla. Tutkin esittävän taiteen kultakautta (1870–1930) aikaa, jolloin teatteriesitykset ja sirkusohjelmat olivat erityisen suosittuja, tarjonta laajaa ja matkustuslait suotuisia.

Pohjakoulutukseltani olen sirkustaiteilija. Valmistuin Kanadasta, Montrealin sirkuskoulusta (Ecole Nationale de Cirque) trapetsitaiteilijaksi, minkä jälkeen kiertelin kanadalaisen suur-sirkuksen Cirque du Soleilin kanssa maailmaa. Opintojani rahoitin myös työskentelemällä taikurin assistenttina Kanadassa. Tuolloin aloitin avoimessa yliopistossa kulttuurihistorian verkko-opinnot, sillä kaipasin fyysisen työn vastapainoksi kirjallisia aktiviteetteja. Kulttuurihistoriasta kiinnostuin, koska näin mahdollisuuden syventää esittävän taiteen tuntemustani ja ammatillista osaamistani. Lisäksi halusin ymmärtää paremmin omaa identiteettiäni ja kulttuuriympäristöjäni. Kiertue-elämää viettäessäni tutustuin erilaisiin maihin, kulttuureihin, työyhteisöihin ja ajattelutapoihin, joita toisinaan oli myös vaikea ymmärtää. Ulkomaan vuodet toivat minulle myös laajan kielitaidon, jota hyödynnän nyt tutkimuksessani.

Naistaikurit ansaitsevat oman historiansa

Jo gradua työstäessäni esiintyvien naistaiteilijoiden asema ja roolit sirkus- ja taikataiteen kentällä kiehtoivat. Opintoni olivat tauolla kaksi vuotta työskennellessäni ennen tohtoriopintoja. Tauko antoi perspektiiviä väitöskirjani aiheeseen. Miellän esittävää taidetta yhteiskuntaa heijastelevana peilinä, missä näkyvät niin aikakauden valtavirtaukset kuin yhteiskunnan ongelmakohdatkin. Näyttämön tapahtumat heijastelevat aikansa makumielityksiä ja asioita, joita halutaan nähdä, kokea ja jakaa.

Väitöskirjani lähdeaineistossa näkyvät yhä porvarilliskulttuurin ylläpitämät ihanteet siitä, millainen naisen tuli olla. Lehdistössä naistaikureita kyllä arvostettiin ja heistä pidettiin, mutta huomiota kiinnitettiin paljon toisarvoisiin asioihin, kuten ulkonäköön tai avokaulaiseen pukuun. Näyttämön tapahtumat saattoivat olla kuitenkin täysin toisenlaisia: naiset polttivat sikaria, riisuiivat yleisöavustajalta takkeja, vaihtelivat vitsejä yleisön kanssa ja harjoittivat tarkka-ammuntaa ja sieppasivat luoteja ilmasta.

Monia naistaikureita kutsuttiin taikahistoriallisissa kirjoissa nimenomaan assistenteiksi eli avustajiksi heidän keskeisestä rooleistaan huoli-

matta. Myös taikurin ja taikurin assistenttina toimineen henkilön roolien rajat ovat hyvin epätarkkoja, sillä toisinaan avustaja tekee esityksessä selvästi vaikeampia tehtäviä. Valtahierarkiat taikuuden kentällä vaikuttavat edelleen, ja moni naistaikuri jää vaille sosiaalista arvostusta.

Käytän tutkimukseni aineistona kansalliskirjastojen sanomalehtilähteitä, carte de viste-kortteja ja taikajulisteita. Esimerkiksi Turun Museokeskuksella on julistekokoelma,

josta löytyy näyttäviä fyysisiä julisteita. Elokuussa matkustan Tukholmaan Kungliga Biblioteketiin (The Royal Library) tutustumaan heidän kokoelmansa julisteisiin. Olen havainnut, että erityisesti taika-alan duo-numeroissa miestaikurin nimi luetteloidaan ensin ja nainen miehen yhteydessä tai ei ollenkaan. Naisen toimijuutta on siis häivytetty taikurimaailmassa monin tavoin, mikä aiheuttaa oman haasteensa aineistojen etsimiseen.

Taiteellinen työskentely osana tutkimusprosessia

Viime aikoina sain uutta iloa tutkimukseen, sillä pystyin jäljittämään tutkimani taikataitelija Sidonie Romanin sukulaisia Ranskasta. Sain kutsun tustumaan aineistoihin Ranskaan, jossa sain arvokasta lisätietoa Romanin myöhemmistä elämänvaiheista, sillä hänen jälkensä sanomalehdissä päättyivät. Ylipäänsä olen etsinyt materiaalia kirjastojen arkistoista, antikvariaateista, taika-alan vanhoista tempukatalogeista. Lisäksi olen konsultoinut myös taikurikollegoitani Suomessa ja ulkomailla. Tutkimukseeni kuuluu myös taiteellinen työskentely, sillä harjoittelen uusia ja vanhoja taikatemppeja, ja erityisesti myös niitä, joita tutkimani naiset tekivät ja keksivät. Itselleni tutkijana ja esiintyvänä taiteilijana tämä käytännön työskentely on olennainen ja varsin viihdyttävä osa tutkimusprosessia.

Koneen Säätio myönsi tutkimukselleni kolmivuotisen apurahan vuonna 2022. Rahoitusta jouduin odottamaan yli kaksi vuotta, ja tekemään kymmeniä rahoitushakemuksia. Sinnikkyys on varmasti yksi tärkeimpiä ominaisuuksia aloittelevalle tutkijalle. Lisäksi täytyy olla kykyä sietää hylkäyksiä, sillä niitä tulee jokaiselle. Kiinnostus aiheeseen on tärkeä motivaation ylläpitämiseksi, mutta lisäksi tarvitaan selkeitä tavoitteita, organisoitukykyä ja tuore näkökulma.

Kirjoitan väitöskirjani englanniksi, ja se on herättänyt kansainvälistä kiin-

nostusta. Syksyllä 2023 matkustan Lontooseen puhumaan tutkimuksestani Bristish Music Hall Societyn järjestämään konferenssiin ‘How the Music Hall Worked 1840 – 1918’, the Speciality Act and Music Hall.

Kaikille tutkijan urasta haaveileville sanoisinkin, että uskalla unelmoida!

Tohtori työelämässä: elämää akatemian ulkopuolella

Anu Salmela

©Anu Salmela

Väittelin vuonna 2017 naisten itsemurhien historiasta. Väittelyn jälkeen tarkoituksenani oli tutkia huumeriippuvuuden hoidon historiaa. Takki oli kuitenkin aika tyhjä, minkä lisäksi tutkijanuran epävarmuus pohditutti: jos jatkaisin tutkijana, minun olisi hyväksyttävä taloudellinen epävarmuus

ja jatkuva kilpailu kollegoiden kanssa. Olin väsynyt epävarmuuteen ja kilpailuun, joten aloin ajatella, että elämä on akatemian ulkopuolellakin. Päätös ei ollut helppo, mutta se oli oikea.

Uusi alkua

Kun tutkijana oli tottunut tehtailemaan työläitä rahoitushakemuksia, töiden hakeminen tuntui helpolta: CV ja yhden sivunmittainen hakemus riittivät. Nöyrä piti kuitenkin olla: tohtorinkoulutus pätevoittää tutkijaksi, joten huipulta työnhakua ei useinkaan voi aloittaa, semminkään kun työelämässä on usein tarvetta osaamiselle, jota tutkijan työssä ei välttämättä karttu. Osittain taas ongelmana on se, etteivät työnantajat tunnista tohtoreiden osaamista. Väitöskirjan tekeminen edellyttää hyviä projektinhallintataitoja, joskus taas tohtorilla on työssä tarvittavaa substanssiosaamista ja joissakin töissä vaaditaan analyttisyyttä, tutkijan ydintaitoa.

Omalla kohdallani työllistymistä avitti aineenopettajan pätevyys ja se, että olin opettanut avoimessa yliopistossa verkkokursseja. Oma osansa oli myös tekemättä jääneen post doc -tutkimukseni aiheella. Työllistyin nimittäin A-klinikkasäätiölle, jossa yhtenä työtehtävänäni oli kehittää puheeksiottamisen verkkokursseja. A-klinikkasäätiöltä siirryin kuntasektorille, jossa vastasin digiosallisuutta edistäneiden hankkeiden johtamisesta.

Paluu juurille

Nykyinen työni on merkinnyt eräänlaista paluuta juurille. Työskentelen tutkimuskoordinaattorina THL:ssä, jossa koordinoin Turun yliopiston ja THL:n yhteistä INVEST-lippulaivaa ja THL:n vetämää, Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamaa SustAgeable-konsortiota. Hankkeet ovat monitieteisiä mutta painottuvat yhteiskuntatieteisiin ja tuottavat tietoa hyvinvointi- ja terveyseroista, ikääntymisestä, eriarvoisuudesta, alueellisesta eriytymisestä ja maahanmuutosta.

Laadullisena tutkijana on ollut kiehtovaa päästä tutustumaan määrällisiin menetelmiin ja esimerkiksi taloustieteen tutkimuskäytäntöihin. Kiinnostavaa on myös ollut seurata THL:n tutkijoita, jotka ovat poliittisen päätöksenteon ytimessä ja toimivat asiantuntijoina esimerkiksi hallitusneuvotteluissa ja sosiaaliturvakomiteassa. Tämä on ollut itselleni aivan uusi maailma ja olen oppinut paljon.

Kulttuurihistorian merkitys

Olen sillä tavalla vanhanaikainen, että ajattelen koulutuksen palvelevan ennen kaikkea ihmisenä kasvamista, ei työelämää. Minusta ei ehkä tullut tutkijaa mutta väitöskirjan tekeminen sai minut näkemään maailman uudessa valossa. Koulutus teki siis tehtävänsä: se nyrjäytti aivot sijoiltaan.

Mihin avointa yliopisto-opetusta tarvitaan?

Anu Laukkanen

Suurin osa tutkinto-opiskelijoista hakeutuu yliopistoon todistus- tai pääsykoevalinnassa. Kaikkien reitti ei kuitenkaan käy suoraan lukiosta yliopistoon, ja avoimen yliopiston tarkoituksena onkin ollut lisätä koulutuksellista tasa-arvoa tarjoamalla ns. toinen mahdollisuus niille, joilla ei ole esimerkiksi ylioppilastodistusta. Yhä useammin avoimeen hakeutuu alanvaihtajia, jotka lähtevät toteuttamaan unelmaansa yliopisto-opinnoista. Opinnot avoimessa voikin pääsääntöisesti aloittaa ilman pohjakoulutusvaatimuksia.

Avoimen väylä historian ja arkeologian opinnoissa tarkoittaa sitä, että opiskelija hankkii yhteensä vähintään 50 opintopisteen yliopisto-opinnot mukaan lukien historian ja arkeologian perusopintokokonaisuus 25 op. Lisäksi hakijalta edellytetään toisen kotimaisen kielen tai vieraan kielen kirjallinen taito sekä opintosuunnitelma. Opiskelijavalinnassa on avoimen väylän kautta valittu vuosittain enintään 5 opiskelijaa. Viimeisen neljän vuoden aikana avoimen väylän hakijoita on ollut 10-18. Valintaan vaikuttavat hakijan opintomenestys, opintojen laatu ja hakijan opintosuunnitelmassaan osoittama motivaatio. Avoimessa tehdyt opinnot hyväksytään osaksi tutkintoa. Avoimessa yliopistossa voi opiskella myös maisterihakuun vaadittavia pohjaopintoja.

Avoimien yliopisto-opetus antaa

myös mahdollisuuden kokeilla itselle sopivaa opiskelualaa tai täydentää opintojaan esimerkiksi toisen opettavan aineen pätevyyttä varten. Turun yliopiston alumnit ovatkin tärkeä avoimen kohderyhmä, ja moni palaa täydentämään osaamistaan ja hankkimaan uusi näkökulmia työhönsä avoimessa pidemmänkin ajan kuluttua valmistumisesta. Avoimessa yliopistossa tarjottavat opinnot pyritään tarjoamaan joustavasti siten, että opiskelu onnistuu myös työn ohessa. Toki monia avoimen opintoja voi tehdä edelleen myös tutkinto-opiskelijoiden kanssa samoissa ryhmissä päivä-aikaan, jos oma aikataulu sallii.

Syksyllä 2022 historian ja arkeologian perusopinnot verkossa aloitti 30 opiskelijaa, ja lähiopetukseenkin

ilmoittautui seitsemän opiskelijaa. Lisäksi yksittäisille kursseille myönnettiin yli 30 opinto-oikeutta. Aineopintojen temaattiset kurssit kiinnostivat myös, ja Valtakunnallisena humanistisena verkko-opetuksena tarjotut kurssit esimerkiksi kulkutautien historias-

ta ja arkistotutkimuksesta olivat tärkeää lisä etänä tarjottaviin opintoihin. Toivottavasti verkkokursseille saadaan edelleen jatkoa. Suunnitelmassa onkin lisätä verkko- tai hybridiopetuksena tarjottavaa opetusta erityisesti kulttuurihistoriasta kiinnostuneille.

Pohjoista kulttuurihistoriaa Lapin ja Turun yliopistojen yhteistyössä

Päivi Rantala

Kulttuurihistoriaa voi Suomessa opiskella Turun ja Lapin yliopistoissa. Opiaineet ovat tehneet yhteistyötä jo yli 25 vuoden ajan, aina siitä lähtien, kun kulttuurihistorian opinnot alkoivat Rovaniemellä.

Myös merkkipäivien juhlintaan osallistuttiin vuonna 2022 puolin ja toisin: keväällä vietettiin Lapin yliopiston kulttuurihistorian 25-vuotisjuhlaa seminaarin, tuoreen elämäkerronnan dosentin Maarit Leskelä-Kärjen luennon sekä iltajuhlan merkeissä. Juhlissa oli läsnä sekä paikan päällä että etäyhteyden päässä myös turkulaisia kulttuurihistorioitsijoita.

Syksyllä taas lappilaisia kulttuurihistorioitsijoita oli mukana sekä järjestämässä että juhlimassa Turun oppiaineen viittäkymmentä olemassaolon

vuotta. *Kulttuurihistorian tutkimus* -metodikirjassa on mukana kirjoittajia niin Turun ja Lapin yliopistosta kuin monesta muustakin organisaatiosta.

Yhteistyö on kuitenkin juhlan lisäksi myös arkista toimintaa: opetusta, väitöskirjojen ohjausta, seminaareja ja kokouksia. Yhteistyötä on tehty vuonna 2022 muun muassa luentovierailujen muodossa, kun esimerkiksi Hannu Salmi kävi Lapin yliopiston kulttuurihistorian peruskurssilla kertomassa digitaalisesta historiantutkimuksesta.

Vuoden 2022 aikana muun muassa Joulukouluun ja Kulttuurihistorian historia ja nykytutkimus -luentosarjaan oli mahdollista osallistua etänä. Myös Turun tutkijaseminaarien järjestäminen hybridinä on antanut mahdollisuuden osallistua myös Lapista.

Lapin yliopiston kulttuurihistorian oppiaine yhdessä Kulttuurihistorian seuran kanssa taas toteutti luentosarjan pohjoisesta kulttuurihistoriasta, ja luentoja oli mahdollista seurata striimin kautta.

Poikkeusaika osoittikin, että yhteisöllisyys, keskustelu ja ajatustenvaihto on mahdollista toteuttaa myös etäyhteyksien kautta. Striimit ja teams- ja zoom-tapaamiset ovat mahdollistaneet osallistumisen kotiyöhuoneelta, ja samalla tasa-arvoistaneet osallistumista ja tieteellistä keskustelua.

Lapin yliopistossa kulttuurihistorian oppiaine on osa yhteiskuntatieteiden tiedekuntaa, ja yhteistyötä tehdään erityisesti politiikantutkimuksen, sosiologian ja organisaatiotutkimuksen sekä Globaalit pohjoiset yhteisöt -tutkimusyhteisön kanssa.

Päivi Rantala on kulttuurihistorian yliopistonlehtori Lapin yliopistossa.

Emeritaprofessori Marja Tuominen (oik.) ja dosentti Maarit Leskelä-Kärki Lapin yliopiston kulttuurihistorian 25-vuotisjuhlaseminaarissa. Kuva: Elina Karvo

Kritiikki ry

Kritiikki on Turun yliopiston vuonna 1958 perustettu historia-aineiden ainejärjestö. Yhdistyksen tärkeimmät tehtävät ovat alan opiskelijoiden etujen ajaminen yliopisto-organisaatiossa ja jäsenten integroiminen opiskelijaympäristöön erilaista vapaa-ajan toimintaa järjestämällä. Yhdistys julkaisee myös neljä kertaa vuodessa ilmestyvää Kritiikki-lehteä, joka on ilmestynyt vaihtelevilla nimillä vuodesta 1960 saakka. Kaikki Turun yliopiston historian opiskelijat ovat tervetulleita osallistumaan Kritiikin toimintaan.

Historian Opiskelijain Liitto (HOL)

HOL on kaikkien suomalaisten korkeakoulujen historian opiskelijoiden kattojärjestö, joka valvoo ja ajaa historian opiskelijoiden etua. Liittoon kuuluu 11 ainejärjestöä seitsemästä eri yliopistosta. Seuran toiminnan näkyvin osa on vuosittaiset kevät- ja syysseminaarit, jotka toimivat yhdysiteenä eri yliopistojen opiskelijoiden välillä. Seminaarien teemat pyritään valitsemaan järjestäjäkaupungin erityisosaamisalueiden mukaan. Kaikki Kritiikin jäsenet ovat automaattisesti myös HOL:n jäseniä.

International Students of History Association (ISHA)

ISHA on vuonna 1990 perustettu eurooppalainen historian opiskelijoiden yhteistyöjärjestö, jonka jäsen myös Kritiikki on. Järjestön tavoitteena on edistää kansainvälistä historian opiskelijoiden yhteistyötä. Turun ISHA:n osasto järjestää säännöllisesti tapahtumia kaupungin opiskelijoille.

Kritiikin ja historia-aineiden yliopistoyhteisöstä

Sampsä Perälä, teksti ja kuvat

Huonoksi muistelijaksi muistan hyvin ja lämmöllä ensimmäisiä viikkoja tuoreena opiskelijana ja yhteisön jäsenenä. Muistan erityisesti askelelteni kuin pilvien päällä Aurajoen rannalla, tuolla legendaarisella Halisen lenkinäkin tunnetulla polulla. Syynä keväään askellukseen ja mielentilaan olivat onnistuneet orientaatioviikot ja sen kruunannut Kritiikin mökkiviihkonloppu. Ne kirkastivat osaltani sen, että uudessa kaupungissa löytyy kyllä minulle sopiva yhteisö ja paikka. Asia, joka oli jäänyt työyhteisöä lukuun ottamatta puuttumaan edellisessä asuin-kaupungissani Helsingissä.

Tuskin se oli ollenkaan helsinkiläisten vika, mutta ei syytä kannata aina itsestäänkään hakea, jos kaveriporukka ei noin vain elämään tupsahda. Toisaalta olen sitä mieltä, että jos en olisi aktiivisesti tuolloin yrittänyt osallistua tapahtumiin ja erilaisiin keskusteluihin, olisi silloin kyllä mennyt hukkaan elämäni tilaisuus. Ajoittain kuulee ihmisiltä, ettei opiskelijaelämä tarjonnutkaan automaattisesti sitä, mitä siltä halusi, kuten vaikkapa ystäviä ja rientoja. Uskon kuitenkin, että opiskeluiden aloittaminen ja Kritiikki tarjoaa näihin niin hyvät puitteet kuin voi kuvitella, jos sellaista tahtoo.

Oli esimerkiksi itselle helpotus huomata, ettei hieman vanhempana opiskelemaan päässyttä katsottu mitenkään vinoon, tai etten ollut oi-

Sampsä Perälä juhli filosofian maisteriksi valmistumista humanistisen tiedekunnan publiikissa 2023.

keastaan edes harvinainen poikkeus. Tuli myös huomattua nopeasti, että yhteisiä mielenkiinnonkohteita löytää kummasti saman alan opiskelijoista, vaikka historia-aiheissa ne eivät kohtaisikaan.

Kuten taannoin havainnoimme ystäväporukassamme, että opintojen alussa saattoi löytää itsensä ringistä, jossa käydään läpi vaikka Rooman keisareiden nimiä ja tekoja. Jos kokee itsensä tässä ringissä tiedoiltaan vajavaiseksi ja siten ulkopuoliseksi, ei kannata kavahtaa. Todennäköisesti

seuraavassa ringissä jutellaan jostain aivan muusta, kuten vaikkapa kirpparilöydöistä tai retropukeutumisesta.

Kritiikissä ja Varessa kun on se hieno puoli, että jokaisessa uudessa vuosikurssissa on ihmisiä monipuolisista taustoista. Kun näistä ihmisistä koostuu yhteisö, jota yhdistää menneisyydestä kiinnostuneiden punainen lanka, löytyy usein muitakin yhtymäkohtia, vaikka oma identifioituminen tuohon punaiseen lankaan vielä hakisi paikkaansa. Toiselta kädeltä tarkasteltuna pitää muistaa pelisilmä ja lukea tilanteita. Vaikka olisikin intohimoinen historiaa kohtaan, irrallisilla nipelitiedolla brassailu ei ole välttämättä kanssakeskustelijoiden mielestä vaikuttavaa - oli se sitten Rooman historiasta tai muusta sivistyksestä ammennettua. Kärsivällisyydellä luultavasti löydät yhteisöstä näistäkin aiheista halukkaita keskustelukumppaneita.

Muistan myös kulttuurihistorian yliopisto-opettajan (nykyisen -lehto-

rin) Paavo Oinosen teroittaman seikan yliopistoyhteisöstä: opetus- tai muu oppiaineiden henkilökunta ei suhtaudu opiskelijoihin kuin he olisivat hierarkiassa askeleen tai pari alempana, vaan kuin nuorempiin kollegoihin. Vaikka en ollut itse omaksunut ulkomaisesta populaarikulttuurista usein välittyvää hierarkkista käsitystä yliopistokulttuurissa osasin arvostaa suuresti sitä, että Oinonen sanoi asian ääneen näin selkeästi havainnollistaen. Sanomaa epäilemättä tehosti hänelle ominainen lempeä ulosanti. Olin saattanut jo silloin huomata asian paikkansa pitävyyden, mutta erityisesti tämä kävi selväksi, kun toimin Kritiikin koulutuspoliittisena vastaavana fuksikeväästä 2019 lähteneellä toimintavuodella. Teimme silloin uutta opetussuunnitelmaa, joka yhdisti eri oppiaineiden aineopinnot yhteen ja tulin huomanneeksi, että minun (perustelut) näkökulmani painoivat ihan yhtä paljon kuin henkilökunnan.

Vuonna 2022 aloittaneita fukseja perinteisen kastajais-tapahtuman näyttelyrastilla. Tapahtumassa satunnaistetut joukkueet antavat mahdollisuuden tutustua uusiin ihmisiin, myös ryhmänvetäjinä toimivat vanhemmat opiskelijat voivat tutustua fukseihin.

Kulttuurihistorian opinnäytteet vuonna 2022

Maarit Leskelä-Kärki ja Hannu Salmi

Vuoden 2022 aikana kulttuurihistoriassa valmistui 13 pro gradu -tutkielmaa sekä kaksi väitöskirjaa. Vuoden aikana useita väitöskirjoja oli loppuvaiheessa, joko esitarkastuksessa tai väitökseen valmistumassa.

Väitöstilaisuuksia oli kaksi, ja molemmat tutkimukset olivat artikkeliväitöskirjoja. Janne Palkisto väitteli 15. tammikuuta 2022 tutkimuksella *Säveltäjä-klarinetisti Bernhard Crusellin ammatillinen toiminta ja vuorovaikutus Ruotsissa 1795–1833*. Vastaväittäjänä toimi professori Markus Mantere Taideyliopiston Sibelius Akatemian. Uudessakaupungissa vuonna 1775 syntynyt Bernhard Henrik Crusell oli säveltäjä ja klarinettivirtuoosi, joka teki kansainvälisen uran. Kamarimusiikin lisäksi hän sävelsi muun muassa oopperan Pieni orjatar sekä neljä klarinettikonserttoa, jotka ovat yhä ohjelmistossa. Palkiston tutkimuksesta avautuu näkökulma 1700-luvun lopun ja 1800-luvun alun Tukholman kulttuurielämään ja ennen kaikkea niihin sosiaalisiin verkostoihin, joita Crusell hyödynsi ja joiden varaan hänen toimintansa rakentui.

Vuoden toinen väitöstilaisuus koitettiin 19. marraskuuta 2022, kun Noora Kallioniemi väitteli tutkimuksella *Armotonta menoa! Työttömät ja joutilaat miehet 1990-luvun lama-ajan suomalaisessa komediavihteessä*. Kuten vastaväittäjä dosentti Jukka Kortti Hel-

singin yliopistosta totesi, 1990-luvun televisiohistoria on tällä hetkellä varsin vähän tutkittua. Samaa voi todeta ylipäätään lähivuosikymmenien kulttuurihistoriasta. Kallioniemen tutkimus keskittyi siihen, millaisina joutilaat, työttömät tai työtä vieroksuvat miehet esitettiin tilanteessa, jossa Suomi oli juuri ajautunut massatyöttömyyteen ja jossa työelämästä puhuttiin paljon. Lähdeaineistona olivat Pekko Aikamiespoika- ja Uuno Turhapuro -elokuvat sekä tv-sarjat Frank Pappa Show ja Lapinlahden Linnut. Väitöskarokassa koettiin poikkeuksellinen hetki, kun monet tutkimuskohteet, Timo Koivusalosta Heimo Holopaiseen, lähettivät väittelijälle vilpittömät onnitelunsa videotervehdysten kautta.

Gradututkielmien kohdalla aiheiden ja tutkimusaineistojen kirjo oli tuttuun tapaan laava. Kymmenen gradun aihepiiri tarkasteli suomalaista kulttuurihistoriaa, kolmessa aihe kytkeytyi virolaiseen, yhdysvaltalaiseen tai brittiläiseen kulttuuriin. Ajallisesti kaikki käsittelivät vuosikymmeniä 1900-luvun taitteesta 2010-luvulle.

Kaunokirjallisuuden ja kirjailijuuteen liittyviä gradututkielmia tehtiin kaksi, joista Nana Kotimäen tarkasteli brittiläistä sadan vuoden takaista nuortenkirjallisuutta ja Oili Heikkilän Hämeenkyröläistä kirjailijaa U.W. Walakorpea. Audiovisuaalista kulttuuria tarkasteltiin niin tv-sar-

ja Kotikadun naiskuvan (Karoliina Paulomäki), Waterworld-elokuvan ympäristösanomien (Jimi Tikkanen) kuin vinyyli-uudelleenjulkaisujen kulttuurisen merkityksen kautta (Niina-Kaisa Laurikainen). Turkulaisista kulttuurihistoriaa tarkasteli Laurikaisen Svart Records -levy-yhtiön julkaisutoimintaa analysoineen tutkielman lisäksi myös Katriina Virran Turun Oopperakuoron toimintaa käsitellyt gradu. Niin Virran tutkielmassa kuin Sirpa Vaahtolan virolaisten suomalaiskuvaa tarkastelleessa gradussa muisteluaineistolla oli merkittävä osuutensa. Terveysten, sairauksien ja ruumiillisuuden kulttuurihistoriaan liittyivät niin Heini Sorakiven lepran kulttuurisia merkityksiä kuin Seppo Heikkisen naisten kilpaurheilua ja Maria Björklundin naiseen liitettyjä kauneushanteita ja ruumiillisuutta tarkastelleet tutkielmat. Rodun ja toiseuden tutkimukseen kytkeytyivät Jenna Lehtosen suomalaista rotuidentiteettiä urheilulehdissä ja Emma Katajan eugeniikan ja teosofian kytöksä 1920-luvulla tarkastelleet tutkielmat. Rodullisuuteen sekä toiseuden kohtaamisen tutkimukseen liittyi myös Paula Mustalahden venäläiskuvaa Lahdessa 1900-luvun alussa tarkastellut tutkielma.

Aineistollisesti ja metodologisesti kulttuurihistorian gradut olivat niin ikään rikkaita ja omaperäisiä. Aikakausi- ja sanomalehdet muodostivat merkittävän lähdeaineiston noin puolessa tutkielmista; niiden lisäksi alkuperäisaineistona käytettiin niin

kaunokirjallisuutta, pakinoita, henkilöhistoriallisia arkistoja, muistitietoja kuin elokuvaa, televisio-ohjelmia tai vinyylilevyjä.

Väitöskirjat

Janne Palkisto: *Säveltäjä-klarinetisti Bernhard Crusellin ammatillinen toiminta ja vuorovaikutus Ruotsissa 1795–1833*

Noora Kallioniemi: *Armotonta menoa! Työttömät ja joutilaat miehet 1990-luvun lama-ajan suomalaisessa komediaviitteessä*

Pro gradu -tutkielmat

Seppo Heikkinen: *Tasa-arvoa kilpaurheilussa? Naisten kilpailujen vastustus ja puolustus Suomessa olympiavuosina 1920–1936*

Heini Sorakivi: *”Wähän spitaalitautista.” Lepra suomalaisessa terveystieteessä 1904–1906.*

Jenna Lehtonen: *Mens sana in corpore sano. Suomalaisten rotuidentiteetin ja valkoisuuden suhde Suomen Urheilulehdessä vuosina 1906–1936.*

Emma Kataja: *Uuden rodun henki. Eugeeninen ajattelu Teosofi-lehdessä 1920–1934*

Jimi Tikkanen: *Vesitetty ympäristösanoma. Waterworld-elokuva (1995) ilmastokatastrofin representaationa*

Niina-Kaisa Laurikainen: *Svart Recordsin vuosien 2013–2016 vinyylituudelleenjulkaisut historiakulttuurina*

Paula Mustalahti: *Vieraasta viholliseksi. Venäläiset Lahdessa 1900-luvun alusta 1920-luvun alkupuolelle*

Katriina Virta: *Muisteltu oopperakuorolaisuus Turussa*

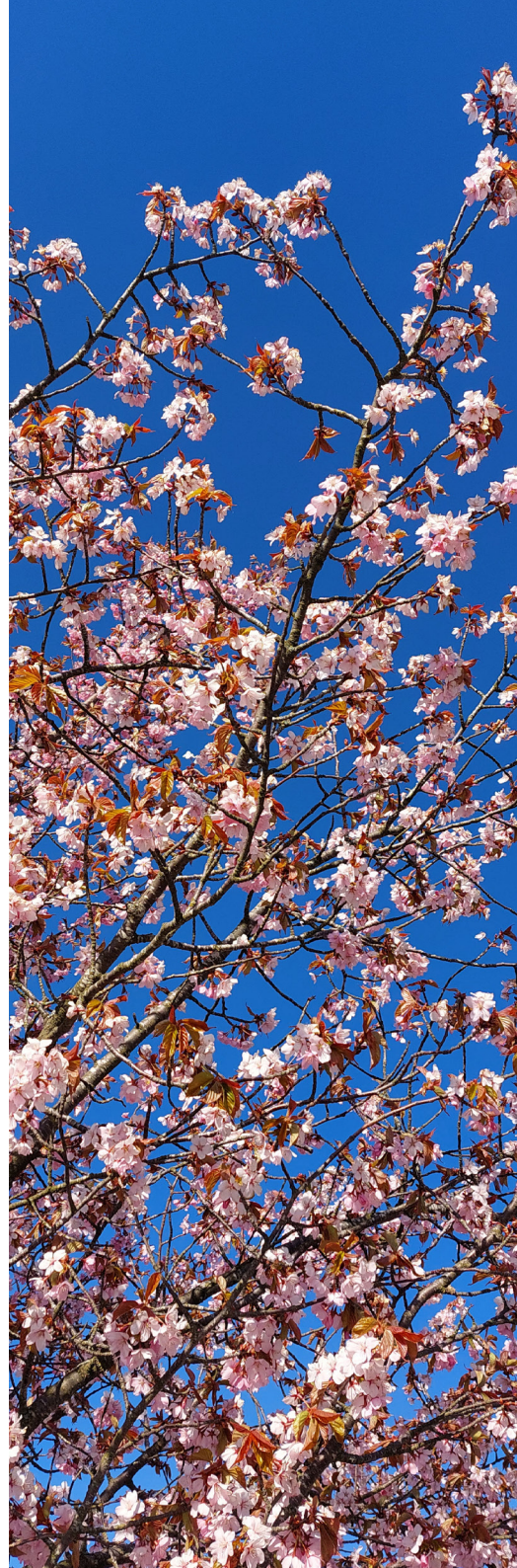
Sirpa Vaahtola: *Ikkuna Länteen. Virolaisten muistikuvia rautaesiripun takaa tulleista suomalaisturisteista vuosina 1965–1991*

Maria Björklund: *”Istuessasikin sinun on hallittava jalkasi.” Naisen kauneusihanne ja kontrolloitu ruumis Hopeapeili-lehdessä vuosina 1936–1938.*

Oili Heikkilä: *”Ja sitten minä en enää Kyröstä lähtenytäkään”. Hämeenkyröläisyys kirjailija U. W. Walakorven (1886–1957) elämässä ja tuotannossa*

Karoliina Paulomäki: *”Mä puhun niin kuin suomalainen nainen puhuu”: Naiseuden tuottaminen tv-sarja Kotikadun ensimmäisellä tuotantokaudella (1995–1996)*

Nana Kotimäki: *Nuorten miesten ystävyys G. A. Hentyn 1900-luvun taitteen seikkailukirjoissa*

Muistoja väitöstilaisuudesta ja siihen johtaneesta matkasta

Tiina Tiilikainen

Noora Kallioniemi

Artikkeliväitöskirja *Armotonta me-
noa! Työttömät ja joutilaat miehet
1990-luvun lama-ajan suomalaisessa
komediaviihteessä* koostuu kol-
mesta suomenkielisestä ja yhdestä
englanninkielisestä artikkelista sekä
yhteenveto-osuudesta. Kallioniemi
väitteli tohtoriksi 19.11.22.

Karoliina Sjö kertoo saaneensa opiskeluoikeuden jatko-opintoihin 2016, mutta tehneensä alkuun paljon kaikenlaista muuta työtä. Hän työskenteli esimerkiksi *Vihan pitkät jäljet* -hankkeen koordinaattorina yliopistolla ja yhden kulttuurihistorian maisterivaiheen opintoihin kuuluvan teemaseminaarin vetäjänä.

”Olen ollut mukana myös lukuisissa erilaisissa työpajoissa, seminaareissa, konferensseissa ja niiden työryhmissä. Lisäksi olen myös Turun yliopiston SELMA-tutkimuskeskuksen johtoryhmässä ja erinäisissä yhdistystoimissa. Neljän vuoden kokopäiväinen rahoitus minulle myönnettiin 2019, ja sen puitteissa sain väitöskirjani kasaan”, Sjö lisää.

”Aloitin jatko-opinnot vuonna 2015, eli matka väitöstilaisuuteen kesti noin 7 vuotta. Täytyy toki muistaa, että aktiivista aikaa tutkimuksen parissa oli noin puolet siitä, ja lisäksi olen saanut rahoituksen (vuonna 2020) vain 18 kuukauden ajalle. Tein siis tohtori-

Karoliina Sjö

Monografia-väitöskirja *Kirjoitettu
minä. Kirsti Teräsvuoren nuoruus-
ajan päiväkirjakertomus 1916–1923*

Sjö väitteli tohtoriksi 18.2.23.

opintojen aikana monenlaisia töitä ja olin mukana eri projekteissa, jotka onneksi osin liittyivät tutkimusaiheeseen”, kertoo Noora Kallioniemi.

Molemmat toteavat yhteen ääneen aktiivisuuden ja monipuolisuuden olevan tutkijalle hyvä, toivottu ja odotettukin asia. Laaja-alainen verkostoituminen on olennaista myös uran kannalta. Menestyneet tutkijat ovat monessa mukana ja siksi päivät täyttää moni muukin asia kuin varsinainen tutkimus.

Mitä väitöstä edeltävinä viikkoina tapahtui?

Kumpikin kuvailee vastaan tulleen monia selvitettäviä asioita. Käytännön seikat jännittivät, erityisesti se, meneekö kaikki oikein, ettei tule viime hetken ongelmia lopullisen tilaisuuden kanssa. Näissä tilanteissa erityisesti ohjaajilta saatu tuki oli molempien mielestä ensiarvoisen tärkeää.

”Samaan aikaan minulla oli vielä jonkun verran väitöskirjan viimeistelyä, ja oli pysyttävä tarkasti aikatau-

lussa, koska teoksen pitää ilmestyä ennen itse tilaisuutta. Yksi vaikeimmista asioista on päättää, että nyt se on valmis, koska monografiamuotoista tutkimusta on aina mahdollista hinkata ja hioa aivan loppumetreille asti”, Sjö huomioi.

Kallioniemi nyökkäilee vieressä: ”Toisaalta artikkelien kanssa haasteena on se, että loppuvaiheessa ei voi enää korjata varhaisempia artikkeleita. Omat taidot kasvavat koko ajan ja tutkimus tarkentuu. Pakko myöntää, että välillä ärsytti katsoa vanhempia artikkeleita, kun olisi toisaalta halunnut muuttaa joitakin yksityiskohtia. Samaan aikaan oli helpotus, että niihin ei enää tarvinnut koskea, koska ei voinut. Kuitenkin yhteenveto-osuus tulee vielä kirjoitettavaksi työskentelyn loppuvaiheessa.”

Sekä Kallioniemi että Sjö kiittelevät sitä, kuinka kärsivällisesti ja perusteellisesti henkilökunta jaksoi vastata ”miljooniin kysymyksiimme”. Juuri vertaistuki ja vinkit aiemmin väitelteiltä olivat molemmille isosti avuksi prosessissa.

Kallioniemi kertoo erityisesti painatukseen liittyvien asioiden huolestuttaneen häntä ja hän lähettikin lukuisia sähköposteja painotaloon kysyäkseen milloin mitään.

”Kai he ovat tottuneet väitöskirjan tekijöiden huoliin, mutta itselle se oli stressaavaa aikaa”, Kallioniemi nauraa. ”Onneksi minulla oli oma graafikko, joka taittoi väikkärin”, huokaisee Sjö.

Molemmat nostavat esiin myös perheenjäsenten ja ystävien merkityksen koko tutkimusprosessin mutta etenkin viimeisten viikkojen aikana.

Uunituoreena painosta. Kallioniemen väitöskirjan kannen suunnitteli Matti Pikkujämsä. Kuva: Noora Kallioniemi

”Yllätyin siitä, miten hyvin kaikki meni, sillä onneksi jo parin virkkeen jälkeen jännitys vain laukesi.” Kuva: Karoliina Sjö

Sjö huomauttaa, että väitöspäivän kaltaisen tapahtuman järjestäminen on kokopäivätyö: ”Esimerkiksi päivään liittyvät tilavaraukset ja tarjoilut, sekä lisäksi vielä karonkka tarkoittavat paljon hommia, joihin kannattaa varautua jo hyvissä ajoin. Toki ne kaikki kuuluvat osaltaan myös prosessiin. Jollain on ollut karonkkakaasokin!”

Kallioniemi puolestaan kertoo ommelleensa itse karonkkamekkonsa ja korjailleensa myös väitösmekkoaan. ”Karonkkaan liittyen kaikenlaista askartelua oli paljon, tein esimerkiksi paikka- ja menukortit pöytiin itse. Täytyy myös myöntää, että neuloin villasukat väitöslahjaksi vastaväittelijälle ja ohjaajille. Minusta se oli rentouttavaa vastapainoa muulle tekemi-

selle, mutta toki samalla myös aiheutti oman aikataulupaineensa”, nauraa Kallioniemi.

”Edeltäviin viikkoihin kuuluu myös viestintä ja markkinointi”, muistuttaa Sjö. Kallioniemi nyökkäilee ja kertoo, että nämä haastattelut myös osaltaan veivät jännitystä pois, sillä niissä pääsi jo kertomaan omasta tutkimuksesta ja näki samalla, millaisiin asioihin toimittajat kiinnittivät työssä erityistä huomiota.

Kumpikin pitää hyödyllisenä asiana myös oppiaineen perinnettä, jonka mukaan väitöstä edeltävänä iltana mennään yhdessä vastaväittelijien ja kustoksen kanssa syömään. Yleensä kaikkia vähän jännittää ja vapaamuotoisempi illanvietto voi auttaa siihen.

Mikä väitöspäivässä yllätti ja miten?

”En jännittänyt väitöspäivänä oikeastaan lainkaan ja se yllätti. Minulla oli tosin hyvin selkeä tunne siitä, että työ on valmis. Artikkelit oli jo julkaistu ja hyväksytty, se tuntui helpottavalta. Jännitin kylläkin karonkassa puheiden pitämistä”, Kallioniemi myöntää.

”Olen ollut aikamoinen jännittäjä, minua siis esimerkiksi saattaa jännittää se, kuinka paljon minua jännittää. Väitöstilaisuudessa pelkäsin, että tuleeko totaalinen jäätyminen, enkä saa enää sanaa suustani. Yllätyin siitä, miten hyvin kaikki meni, sillä onneksi jo parin virkkeen jälkeen jännitys vain

laukesi”, toteaa Sjö.

Kallioniemi tunnustaa, että pieni stressi iski siinä vaiheessa, kun hän ei meinannut saada mistään lounasta, koska yliopiston ravintolat olivat kiinni lauantaina. Lopulta läheisestä kahvilasta löytyi sämpylä.

Sjö harmittelee hieman sitä, että karonkka tuntui menevän tosi nopeasti. Hän myös huomasi illan mittaan olevansa yllättävän väsynyt, vaikka oli etukäteen ajatellut juhlivansa tärkeää päiväänsä aamuun asti. Kallioniemi nauraa tehneensä itse täysin samat huomiot omana juhlapäivänään.

Sepi Kumpulainen ja Noora Kallioniemi karonkkajuhlissa. Kuva: Sami Hantula

Mikä oli väitöspäivän ikimuistoisin hetki ja miksi?

”Ikimuistoisinta päivässä oli puolisoni pitämä puhe ja hänen yllätyksensä järjestämänsä juhlaohjelmanumerot, jotka liittyivät tutkimukseeni. Sain ihanat videotervehdykset muun muassa Pekko Aikamiespojalta (Timo Koivusalo) ja Frank Pappalta (Heimo ”Holle” Holopainen). Lisäksi Sepi Kumpulainen esiintyi karonkkajuhlissani”, kertoo Kallioniemi hymyillen.

Sjö jatkaa: ”Oli ihanaa, kun niin monet tärkeät ihmiset tulivat jakamaan tämän tärkeän päivän minun kanssani. Minulle merkitsi paljon myös se, että paikalla väitöstilaisuudessa oli Kirsti Teräsvuoren sukulaisia!”

Kertokaa vielä väitöspäivän illasta?

”Karonkkaa juhlittiin Kuori-ravintolassa, josta olin varannut yksityistilaisuuden illaksi. Minulle nämä olivat samalla myös eräänlaiset koronanlopettajaisjuhlat ja paluu juhlakautteen, sillä oppiaineen 50-vuotisjuhla päästiin juhlimaan heti seuraavana viikonloppuna”, kuvailee Kallioniemi. ”Minun iltajuhlani olivat hyvin perinteiset puheineen ja musiikkiesityksi-

neen. Vietimme niitä Panimoravintola Koulussa isolla joukolla, johon kuului kollegoita, perhettä ja ystäviä. Pilkkuun asti juhlittiin ja osa meistä jatkoi siitä vielä Dynamoon”, naurahtaa Sjö.

Mitkä tunnelmat ovat nyt väitöksen jälkeen ja mitä teette seuraavaksi? ”Olin iloinen, että sain hetken hengähdystauon kaiken pyörytyksen jälkeen. Olen nyt töissä postdoc-tutkijana *Tarinoiden lehto – Sagalund. Kotimuseo, ympäristö ja elämänkerroksellinen aika* -hankkeessa ja lisäksi jatkan muita hommia ohessa (mm. SELMA ja erilaiset järjestöt). Tutkijan työt edelleen kiinnostavat ja on ihana päästä uusien aineistojen pariin”, Sjö kertoo.

Kallioniemi nyökkäilee: ”Tällä hetkellä on ihan kivaa olla sellaisissa hankkeissa, joissa joku muu vetää projektia. Työskentelen nyt postdoc-tutkijana ja olen mukana mm. *Pyöriäismuistot*-hankkeessa. On ollut todella virkistävää päästä täysin erilaisten aineistojen pariin, kuin mitä itse tutki väitöstutkimuksessa. Seuraava tehtäväkin on jo tiedossa *Fauna & Flora Fennica* -hankkeessa, mutta lisäksi mielessä on jo muitakin projekteja.”

Internetin ihmeellinen maailma humanistin silmin

Tapio Onnela

Minusta tuli 1990-luvun alussa kulttuurihistorian ja taidehistorian päätoiminen tuntiopettaja. Tarkoitukseni oli tehdä myös vankiloihin ja valokuvaukseen liittyvää jatkotutkimusta, mutta sotkeuduinkin pahemman kerran tuolloin alkaneeseen uuteen ilmiöön ”Internettiin”. Koko työurani teinkin sitten tietoverkkojen parissa: Agricola-portaalissa ja humanistisessa verkko-opetuksessa.

Jatkotutkimuksen jääminen harmitti ajoittain, mutta oli liian mielenkiintoista seurata netin kehitystä niin läheltä, ja osallistua sen rakentamiseen. Huimia käännteitä riitti, kun teknologia kehittyi ja netti kasvoi eksponentiaalista tahtia. Humanistit olivat ensimmäisten joukossa hyödyntämässä nettiä, ja olen ylpeä, että olen saanut olla siinä mukana.

Tietokoneet muuttivat työelämää

Internet syntyi vahingossa pidemmän kulttuurisen ja teknologisen kehityksen tuloksena ja lähti nousukiitoon 1990-luvun alussa. Sen orgaanista syntyprosessia kuvaa hyvin Turun yliopiston historian laitokselta alkuunsa saanut Agricola-portaali. Se syntyi erilaisten laitoksella käytettyjen teknologioiden, sähköisten palvelujen sekä sisällöllisen yhteistyön tarpeista palvelemaan yliopistoja, suurta yleisöä sekä muistiorganisaatioita.

Historian laitoksella tietokoneistuminen käynnistyi 1980-luvun lopul-

la. Aluksi vain professoreilla ja toimistosihiteereillä oli tietokone – tosin niitä käytettiin pääosin kirjoituskoneina. Kirjoitin Kakolan arkkitehtuuria käsitelleen graduni loppuun kulttuurihistorian oppiaineen tietokoneen kotimaisella Teko-ohjelmalla 1989.

Sähköposti alkoi yleistyä historian laitoksella hiljalleen 1990-luvun alussa. Me nuoremmat tutkijat ja opettajat innostuimme netin tarjoamista uusista mahdollisuuksista suunnilleen samoihin aikoihin.

Muistan elävästi, kun eräänä iltana syksyllä 1993 asensimme Hannu Salmen ja Heikki Lempan kanssa Jusleniassa ensimmäisen kerran tietokoneeseen Mosaic-selaimen. Oli huhuttu, että tuon ihmeellisen ohjelman avulla oli mahdollista vastaanottaa tekstin lisäksi myös kuvia. Muistan aidon hämmästyksen ja ”vau!”-huudot, kun ensimmäiset alkeelliset nettisivut kuvineen hitaasti piirtyivät laitoksen tehokkaimman PC:n ruudulle.

Internetin alkuvaihe yhdisti yliopistot

Historian laitoksella tehdyn, kaikille avoimen Gopherin jälkeen, seuraava valtakunnallinen kaikkia maan laitoksia palveleva uutuuus oli H-verkko sähköpostilista. Ensimmäinen H-verkon viesti singahti nettiin syyskuussa 1994 ja nykyisenkaltainen Internetin alkuvaihe Web 1.0 alkoi muotoutua. Se koostui staattisista tekstipohjaisista

Historian laitos alkoi tietokoneistua 1980-luvun lopulla.

Kuva: Tapio Onnela ja Midjourney tekoäly.

sisällöistä, kuten Gopherin hakemistopolkuja muistuttavista verkkosivuista ja se hyödynsi alunperin kielitieteen käyttöön luotuja digitoituja lähdemateriaaleja. Interaktiivisuutta edustivat sähköpostilistat ja tekstipohjaiset uutisryhmät. Toteutimme Web 1.0:aa käytännössä, kun vedin kulttuurihistorian oppiaineessa 1995 alkaen ”Seminaari I-ryhmää”, joka pureutui tietoteknologian kulttuurihistoriaan. Käytännöllisenä päämäärä oli luoda historian tutkimusta palveleva kotisivu ”Suomalaisen Historiantutkimuksen Elektroninen keskus” (SHEK), joka avattiin syksyllä 1995.

Keskeisintä Internetissä oli yhteis-

toiminnan mahdollistuminen monin verroin tehokkaammin kuin aikaisemmin. Etäisyydet ja rajat todellakin menettivät merkityksensä. Mukaan tuli muitakin laitoksia, joissa myös oli tehty digitaalista pioneerityötä. Pistimme hynttyyt yhteen Tampereen yliopiston historiatieteen laitoksen ja Helsingin yliopiston yhteiskuntahistorian laitoksen CD-rom projektin kanssa, ja saimme opetusministeriön tietoyhteiskuntarahoitusta Agricola – Suomen historiaverkolle, joka avasi sivunsa 1996. ”Agricola” lisättiin nimeen, kun olimme Hannun kanssa junassa matkalla Tampereen yliopiston historiatieteen laitokselle neuvottele-

maan yhteistyökuvioista. Lisäyksellä haluttiin laajentaa kotisivu kattamaan muitakin humanistisia aineita.

Yhteistyö jatkui, kun Historian valtakunnallinen verkko-opetus käynnistettiin 2000. Idea verkko-opetusyhteistyöstä saatiin opetusministeriön seminaarista syksyllä 1999, kun Suomeen alettiin suunnitella sittemmin kivelle karahtanutta virtuaaliyliopistoa. Sen yhtenä pilottihankkeena oli historian verkko-opetus. Mallia saatiin avoimen yliopiston etäopetuksen käytännöistä. Opetusyhteistyötä laajennettiin myös kuuteen eurooppalaiseen yliopistoon, kun EU-projektimme ”eHistory Learning Environment and Evaluation” - sai merkittävän EU:n rahoituksen 2003. Eurooppalaista historian verkko-opetusta kehitettiin sen jälkeen laajemmassa eurooppalaisten yliopistojen historian laitosten CLIOHNet-verkostossa, jossa vedin ”Digitization and e-Learning in History” -työryhmää.

Verkon kehittyminen haastaa ja mahdollistaa

Verkon kehittyessä on tapahtunut pirstaloitumista, joka tuntuu vain kiihtyvän. Kun aiemmin pyrittiin yhdistämään ja luomaan laajempia kokonaisuuksia yleisöt ja intressiryhmät

tuntuvat nyt hajoavan yhä pienempiin osiin. Kanavia, julkaisuja ja teknologioita tulee jatkuvasti lisää. Tämä voi olla uhka humanistisen alan julkaisuudelle. Onko enää mahdollista löytää merkit-

Kuva: Tapio Onnela, Midjourney tekoäly.

tävää sanomaa kaiken hälinän keskeltä? Lukeeko kukaan enää tärkeitä puheenvuoroja? Agricolan tehtävä oli koota pirstaleita yhteen. Humanististen sisältöjen kuratoinnille, olennaisen seulomiselle epäolennaisesta voisi olla enemmänkin tarvetta.

Ensin Web 1.0:n ja sitten Google olivat aikoinaan mullistavia uutuuksia. Nyt tekoäly tulee muuttamaan arvaamattoman paljon palvelujen ja tiedonhallinnan ympäristöä myös humanistisella alalla.

Oppiaineen palkitut

Kari Immonen

Turun yliopiston kulttuurihistorian emeritusprofessori Kari Immonen sai Suomen tietokirjailijat ry:n myöntämän vuoden 2023 oppikirjailijapalkinnon tammikuussa. Kari Immonen on filosofian tohtori ja laaja-alainen historiantutkija, joka tunnetaan huomattavasta panoksestaan suomalaisen kulttuurihistorialliseen tutkimukseen. Hän on toiminut Turun yliopiston kulttuurihistorian apulaisprofessorina vuosina 1995–1998 ja professorina 1998–2010.

Palkintoperusteluissa mainitaan, että Immonen on laatinut ja toimitannut monipuolisesti oppikirjallisuutta, mutta on tunnettu myös mukaansatempaavista luennoistaan. Tietokirjailijana Immosen asteikko on perusteluiden mukaan laaja: siihen mahtuu teoksia niin Suomen Akatemian tiedepolitiikasta kuin puhelimen kulttuurihistoriasta. Suomen tietokirjailijat ry toteaa, että kansansivistyksellinen traditio on Immoseen sisäänrakennettu.

Tapio Onnela

FM Tapio Onnela palkittiin elämäntyöstään Agricola – Suomen humanistiverkossa. Alfred Kordelinin säätiön Tieteellisten seurain valtuuskunnan (TSV) 100-vuotisrahastosta jaettavilla palkinnoilla annetaan tunnustusta tieteelliselle seuralle tai seura-aktiivil-

le, joka on osoittanut erityistä ansiokkuutta tieteellisten seurojen toiminnan näkyväksi tekemisessä, avoimen tieteellisen julkaisemisen edistämisessä, tiedeviestinnässä tai tiedetapahtumien järjestämisessä. Palkinto myönnetään joka toinen vuosi.

Hannu Salmi

Kulttuurihistorian professori Hannu Salmi palkittiin Svenska litteratursällskapet i Finlandin vuosijuhlissa helmikuussa 2023 kulttuurihistoriallisen teon palkinnolla monipuolisesta tutkimustyöstään. Palkintoperusteluissa todetaan Salmen käsitelleen asiantuntevasti musiikin, teknologian ja audiovisuaalisuuden kulttuurihistoriaa.

Salmi sai myös Historian Ystäväin Liiton Vuoden 2022 Historiateos -palkinnon teoksestaan *Tunteiden palo – Turku liekeissä 1827*. Teos oli myös tietokirjallisuuden Finlandia-ehdokkaana syksyllä 2022. Salmi on ollut aiemmin vuonna 2016 Tieto-Finlandia-ehdokkaana teoksella *Maamme – Itsenäisen Suomen kulttuurihistoria*, jonka hän toimitti yhdessä Turun yliopistossa kulttuurihistorian professorina toimineen Marjo Kaartisen ja Lapin yliopiston kulttuurihistorian emeritaprofessori Marja Tuomisen kanssa.

Salmi palkittiin myös Kritiikki ry:n toimesta vuoden luennoitsijana.

Pekka Kolehmainen

Tiedekunnan opiskelijoille, henkilökunnalle ja alumneille suunnattua perinteikästä juhlaa Humanistipäivää vietettiin Arcanumissa 20.4.2023. Tilaisuudessa humanistitohtoriksi nimettiin FT Pekka Kolehmainen, joka väitöskirjassaan havainnollisti, miten rock Yhdysvaltojen lähihistoriassa toimi välineenä syvemmille erimielisyyksille, jotka koskivat kulttuurin, itsenäisyyden, vapauden ja taiteen merkitystä. Väitöskirjaa kiiteltiin poikkeuksellisen innovatiiviseksi, sillä se loi uuden analyttisen ulottuvuuden politiikan ja kulttuurin välisen suhteen ajatteluun ja tarjoaa siten myös tuleville tutkijoille tärkeän metodologisen panoksen.

Julia Jylhä

FM Julia Jylhä valmistui keväällä 2021 Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineesta. Hänen pro gradu -tutkielmansa ”*Maailmaa palvelemaan*”: *Lapsipiikojen muistot työnteosta ja palvelupaikoista 1800- ja 1900-lukujen vaihteen Suomessa* palkittiin Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran gradupalkinnolla helmikuussa 2022. Pro gradu -tutkielmaan voi tutustua utupubissa.

Tunteiden paloa Turussa

Tiina Tiilikainen

Turun palo syyskuussa 1827 oli historian taitekohta. Turku oli tuohon aikaan idyllinen ja hyvin elävä kaupunki, jossa asui noin 14 000 asukasta. Itämeren piirissä Turku tunnettiin kauppapaikkana ja sinne oli Ruotsin vallan aikana rakentunut myös silloisen Suomen akateemisen elämän keskus.

Nopeasti levinnyt tulimyrsky hävitti yön aikana kolme neljäsosaa kaupungin rakennuksista, minkä seurauksena 11 000 ihmistä menetti kotinsa samalla kun suurin osa liikerakennuksista, hallintokortteleista ja jopa Tuomiokirkko paloivat. Ihmillisten tragedioiden lisäksi etenkin hovioikeuden arkistojen ja vuonna 1640 perustetun Turun Akatemian kirjaston ja kokoelmien palaminen on surettanut myöhempiä tutkijoita.

Kulttuurihistorian professori Hannu Salmen *Tunteiden palo* -teos vie lukijansa aikamatkalle tuon tulipalon kokeneiden ihmisten tarinoiden ja tunteiden keskelle. Salmi kuvaa syksyllä 2022 julkaistun kirjan syntyprosessin taustoja seuraavasti: ”Turun palo on väikkynyt mielessäni aina. Kansakoulussa sain ympäristöopin kirjan, jonka nimi oli *Vanhaa ja uutta Turkua*. Mustavalkoisessa opuksessa kuvattiin palon syttymistä illalla 4. syyskuuta 1827. Tekstin vieressä oli piirroskuva, jossa palomiehet rientävät ruiskua vetäen kohti liekkejä. Yritin kuvitella, miltä onnettomuus tuntui, eikä ihme, että tapaus painui mieleen. Turussa paloa on muisteltu tasaisin väliajoin, ja meille kaupunkilaisille se on aina ollut tuttu mutta samalla monin tavoin tuntematon.”

Kuva: Jonne Räsänen, Otava

Aikalaisaineistot kertovat tunteista ennen ja jälkeen tulipalon

Salmi näkee kiehtovana sen tietämättömyyden, jossa onnettomuuden kokijat aina elävät ennen katastrofia. Kukaan ei olisi voinut vielä tulipalon syttymispäivän aamuna arvata, millainen näky heitä odottaisi vuorokauden kuluttua. Siksi hän halusi kirjan alussa heittää lukijan siihen hetkeen, joka paloa edelsi. Lisäksi Salmen tavoitteena oli kuljettaa lukija liekkien ja kauhun hetkien läpi raunioituneeseen kaupunkiin ja tulipalon herättämien monenlaisten tunteiden pariin.

Juuri paloa edeltäneiden ja sitä seuranneiden tunteiden kuvaaminen johti Salmen kiinnostavien aikalaisaineistojen äärelle. Erityisesti hän hyödynsi tässä teoksessa kahta lähdettä: Immanuel Ilmonin kirjettä A. I. Arwidssonille ja Adolf Mobergin muistelmia. ”Ilmoni kuvasi hyvin tarkasti omia toimiaan palon aikana, ja Moberg, joka palon aikaan oli vain 14-vuotias, muisti hämmästyttävän elävästi, miten tuomiokirkko syttyi tuleen ja oli pian kuin jättiläismäinen soihtu luhistuvan kaupungin keskellä”, kuvailee Salmi käyttämäänsä aineistoja.

Salmi itse mieltää *Tunteiden palon* tutkimukselliseksi tietokirjaksi. Teoksessa on tarkat lähdeviitteet, mutta se on kirjoitettu niin, että se on kenen tahansa luettavissa ja teksti soljuu sujuvasti eteenpäin. Kirja perustuu hyvin pitkän ajan kuluessa kerättyyn aineistoon ja Salmi toteaakin kulttuurihistorian tutkijatohtori Anna-Leena

Perämäen olleen avustamassa häntä yksityiskirjeenvaihtojen järjestelmällisessä läpikäynnissä jo 20 vuotta sitten.

”Kirjeiden ja muistelmien lisäksi olen käynyt laajasti läpi sanomalehtiaineistoa, sekä Suomesta että muualta maailmasta, enkä vain vuodelta 1827, sillä paloa on voitu muistella myöhemmin. Tämän lisäksi olen hyödyntänyt arkistojen aarteita, virallisia dokumentteja ja oikeuden pöytäkirjoja, kansanperinneaineistoja ja ylipäätään kaikkea, mikä voisi palosta kertoa”, Salmi kuvailee.

Turun paloon liittyviä kokemuksia voi löytyä mistä tahansa aikalaislähteestä. Laaja ja monipuolinen lähdeaineisto tarjoaa parhaimmillaan myös yllätyksiä, kuten tässäkin tapauksessa kävi. Kirjan viimeistelyvaihteessa Outi Hupaniittu SKS:n arkistosta otti yhteyttä Salmeen, ja kertoi muun aineiston välistä yllättäen löytyneestä aiemmin tuntemattomasta arkkiveisusta, joka kertoi Turun palosta! Näin se saatiin mukaan kirjaan. Arkkiveisut olivat painoarkin kokoisia kirjallisia painotuotteita, joita laulettiin eri sävelmiin sovellettuina monenlaisissa tilaisuuksissa. Turun palon aikaan ne olivat suosittuja ja suhteellisen nopeita uutisvälineitä.

Aineiston kerääminen kesti kauan. Tämän teoksen kirjoittaminen ei missään vaiheessa ollut Salmen päätyö, vaan hän teki välissä monenlaista muuta. Lopulta hän ajatteli, että nyt

tämä pitää saada valmiiksi, ja niinpä hän lähetti näyteluvun Otavalle syyskuussa 2021. Kustannussopimuksen saatuaan Salmi sai loppuosan käsikirjoituksesta valmiiksi keväällä 2022. Salmi itse kuvailee tämän kirjoitusjakson olleen ehdottomasti parhaita kokemuksia, mitä hänen tutkijanuralaan on ollut.

Huomio yllätti kokeneen tutkijan

Teoksen julkaisua seurannut palaute on yllättänyt Salmen positiivisesti: ”*Tunteiden palo* on saanut enemmän huomiota kuin mikään aiempi teos, jota olen ollut tekemässä. Kirja oli Tieto-Finlandia- ja Vuoden tiedekirja -ehdokkaana ja voitti vielä Vuoden historiateos -palkinnon. Kaiken kukkuraksi Svenska Litteratursällskapet i Finland myönsi minulle kulttuurihistoriallisen teon palkinnon.”

”On ollut erityisen mahtavaa huomata, miten paljon menneisyys kiinnostaa”, hän toteaa hymyillen. Salmi kertoo saaneensa paljon luennointipyyntöjä, ja on pyrkinyt vastaamaan kaikkiin myöntävästi. Parhaimpana viikkona hän piti viisi esitelmää Turun palosta eri yhdistyksille. Kirjaprojekti muuntui historiakulttuuriprojektiksi, jonka aikana Salmi on päässyt tapaamaan ihmisiä ja keskustelemaan historiasta. Salmi myöntää välillä

miettineensä, että *Tunteiden palolle* voisi kirjoittaa jatko-osan. ”Haluaisin kertoa, miten kaupunki rakentui raunioiden keskelle ja miten elämä palasi Turkuun tuhon jälkeen – kunnes kole-ra saapui kaupunkiin vuonna 1831.”

Toisaalta Salmi on pitkään koonnut aineistoa myös kokonaan toisenlaisista kirjaa varten. Hän haluaisi kuvata sokean ja kuuron Frans Leijonin elämää 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Suomessa. Miltä Suomi näyttää, kun sitä tarkastelee sellaisen henkilön kannalta, joka ei voi kuulla eikä nähdä. Monenlaisia muitakin kirjahaaveita Salmella on, mutta hän ei ole ollenkaan varma, riittääkö aika koskaan niiden kirjoittamiseen.

Uusi sukupolvi tutkijoita aloittaa kuitenkin opiskelun Turun yliopistossa joka vuosi, ja heille Salmella on terveisiä: ”Suomessa on tällä hetkellä erittäin elävä tietokirjallisuuden kenttä, jossa on ollut hienoa olla mukana niin tämän kirjan kuin aiempienkin projektien kautta. Alana kulttuurihistoria antaa mielestäni loistavat lähtökohdat tietokirjojen kirjoittamiseen. Perustana on tieto ja tutkimus, mutta tietokirjan kirjoittaminen on luovaa toimintaa. Se antaa ainutlaatuisen mahdollisuuden koetella omia rajojaan kirjoittajana.”

Kokemuksellinen kurkistus F.A. Meyerin kirjakauppaan 1810-luvun Turussa

Heli Rantala

Näyttelijä Timo Väntsi kauppias Meyerin roolissa. Kuva: Jesper Dolgov.

Loka-marraskuussa 2022 Turun keskustassa, Aurajoen tuntumassa, oli hetken aikaa avoinna erikoinen kirjakauppa. Liikkeen oven avatessaan asiakas nimittäin astui Friedrich Anton Meyerin kirjaapuotiin, joka sijaitsi todellisuudessa 1800-luvun alun Turussa.

Ajatus 200 vuoden takaisen kirjakaupan tuomisesta nykypäivän ihmisten koettavaksi sai alkunsa *Sanojen liike ja tiedon paikat* -tutkimusprojektissa, jota johtaa kulttuurihistorian tutkija Heli Rantala. Yhdessä Turun museokeskuksen Historian ja tulevaisuuden museo -hankkeen sekä Tehdas Teatterin kanssa tämä idea jalostui esitykseksi ”Minun kirjaapuotini” - Kokemuksellinen kurkistus F. A. Meyerin kirjakauppaan 1810-luvun Turussa.

Pop up -kirjakauppa perustui *Sanojen liike* -hankkeessa tehtyyn tutkimukseen, jonka pohjalta teatterintekijät käsikirjoittivat ja ohjasivat kauppias Meyerin persoonan ympärille rakentuneen esityksen. Saksan alueella syntynyt, juutalaisperheessä kasvanut Meyer oli aikanaan yksi suomalaisen kirja-alan pioneereista, joka toimi myös saksan kielen opettajana yliopistossa.

Queeria arkkitehtuuria kulttuurihistorioitsijan silmin

Jean Lukkarinen

Työskentelin vuonna 2022 Arkkitehtuurimuseon ja Sateenkaarihistorian ystävien kanssa yhteistyössä toteutetussa hankkeessa käsikirjoittajana ja museo-oppaana. Eläköön Wivi Lönn! -näyttelyyn kytkeytyneet ”Queer-katse arkkitehtuurin ja tilan historiaan” -opastukset alkoivat arkkitehti Wivi Lönnin (1872–1966) elämästä ja naisarkkitehtien yhdistyksen Architectan historiasta kertovasta näyttelystä jatkuen Helsingin katukuvaan noin parin kilometrin verran. Kierroksia kanssani opastamassa oli yhteisöpedagogi Kaura Raudaskoski ja ensimmäiset opastukset tulkittiin myös suomalaiselle viittomakielelle.

Oma perehtyneisyyteni tilan ja arkkitehtuurin kulttuurihistoriaan oli hyödyksi kierrosten suunnittelussa, sillä kotimaisen queer-arkkitehtuurin historia kytkeytyy usein tilojen arkkitehtuurisen suunnittelun sijaan julkisten ja puolijulkisten

tilojen sateenkaarevan käytön historiaan. Näin ollen saatoin hyödyntää kierrosten suunnittelussa sukupuoli-vähemmistöjen tilallisia kokemuksia tarkastelevasta pro gradu -tutkielmastani saamiani oppeja ja yhdistellä niitä Helsingin kaupunkikuvasta nouseviin sateenkaarihistorian kertomuksiin. Arkielämän tilankäytön kokemuksiin nojaava kulttuurihistoriallinen ote toimi opastuksissa, sillä suurin osa kierroksista myytiin loppuun ja palautte oli innostuneen positiivista.

Päättäneen näyttelyn otteita voi edelleen päästä näkemään Arkkitehtuurimuseon tiloissa. Projekti laajeni vuonna 2022 nauhoitetuksi *Arkkitehtuuri kuuluu kaikille* -podcastsarjaksi, jonka vieraina on eri järjestöjen asiantuntijoita keskustelemassa arkkitehtuurista. Lisäksi museon päänäyttelystä Arkkitehtuurimme vuosikymmenet voi löytää podcastista poimittuja huomiovärisiä hehkuvia puhekuplia, jotka laajentavat näyttelyn näkökulmia.

© Outi Lepola, Arkkitehtuurimuseo

Aboagora ”Wind”, 24.–26.8.2022

Kirjoittanut Malla Lehtonen, kuvassa ArtTeatro

Lähes parisataa henkeä kokoontui elokuussa moninaisten tuulten kuljettavaksi, kun jo kahdestoista Aboagora-symposium järjestettiin Sibelius-museossa teemalla ”Wind”.

Aboagora on vuosittain Turussa järjestettävä kolmipäiväinen tapahtuma, joka toimii keskustelufoorumina eri tieteen- ja taiteenalojen rajoja rohkeasti ylittäville toimijoille sekä monitieteisestä ja -taiteisesta yhteistyöstä kiinnostuneelle yleisölle. Hankkeen ytimen muodostavat TY:n kulttuurihistorian oppiaine, Åbo Akademi, ÅA:n säätiön yhteydessä toimiva Donner-instituutti sekä Turun AMK:n Taideakatemia. Vuonna 2022 Aboagoraa tukivat Koneen Säätiö, Svenska kulturfonden sekä Turun kaupunki.

Neljäs tapahtumavuosi

”Wind” jatkoi Aboagoran viisivuotista The Five Rings -kokonaisuutta, joka tarttuu vuosina 2019–2023 teemoihin maa, vesi, tuli, tuuli ja tyhjyys. Tapah-

tumassa käsiteltiin tuulta ja ilmaa niin kirjaimellisesti kuin kuvaannollisesti tulkittuna eri tieteen- ja taiteenalojen kautta. Kaikille avoimia pääpuheenvuoroja eli Agora-luentoja oli ohjelmassa kolme. Fysiikan professori Andrew Coates (University College

Kuvassa Taideyliopiston dekaani Hanna Johansson.

London) kertoi aurinkotuulesta sekä tuulista eri planeetoilla. Kanadalainen valokuvaaja ja aktivisti Joan Sullivan käsitteli energiasiirtymien luonnetta välitiloina. Tuulivoimaloita paljon valokuvannut Sullivan pohti myös omien työtapojensa murrosta – siirtymistä dokumentaarisesta valokuvasta abstraktiin – joka on seurannut kasvavasta ympäristöhuolesta. Taidehistorioitsija ja Taideyliopiston dekaani Hanna Johansson puolestaan kertoi kuvataiteen tavoista esittää ilmaa ele-

menttinä eri aikakausina.

Agora-luentojen lisäksi myös runoutta, musiikkia ja katuteatteria yhdistävä, demokratian ja diktatuurin teemoja käsittelevä *Många Röster – Many Voices* -performanssi oli avoin kaikille. Muissa esityksissä tuulta ja ilmaa lähestyttiin niin hengityksen kuin ilmakehästä huolehtimisen näkökulmista, ja tapahtuma huipentui ArtTeatron sirkustaideshow'hun Air, jossa nähtiin mm. hiuksista roikkumista ja levitaatiota.

Många Röster esitys. Frank Berger, Marika Kivinen ja Lotta Ahlbeck.
Kaikki kuvat: Pekko Vasantola.

Kulttuurihistorian seuran toimintavuosi 2022

Elina Karvo

Kulttuurihistorian 50-vuotisjuhluvuoden humu näkyi vahvasti myös Kulttuurihistorian seuran toiminnassa. Tapahtumia ja toimintaa järjestettiin juhluvuonna huimasti, ja julkaisupuolella näki päivänvalon uusi kulttuurihistorian metodologiaa käsittelevä teos. Juhlavuoden myötä seura aktivoitui myös pohjoisessa, kun Rovaniemellä juhlittiin Lapin yliopiston kulttuurihistorian oppiaineen 25-vuotisjuhlia.

Juhlavuosi toi seuran jäsenmäärän myös pientä kasvua, ja erityisesti seuran blogi toimi aktiivisesti läpi vuoden. Väitöskirjatutkija- ja dosenttiesittelyjen lisäksi blogia toimittava Satu Sorvali kuratoi juhluvuoden kunniaksi kulttuurihistorian tiloja käsittelevän

kirjoitussarjan. 10-osaisessa sarjassa tutustuttiin vuoden mittaan niin fyysisiin, henkisiin kuin tieteellisiin tiloihin, joissa kulttuurihistoria on vuosien varrella toiminut. Muistojaan tiloista tarjosivat niin nykyiset kuin entiset professorit, opettajat, tutkijat ja opiskelijat.

Julkaisutoiminnan saralla oli myös vilskettä, kun molemmissa julkaisusarjoissa, Cultural History ja Capsa Historiae, valmisteltiin vuonna 2023 julkaistavia teoksia unettomuudesta ja soveltavasta kulttuurihistoriasta. Marraskuussa 2022 julkaistiin kuitenkin pitkään työn alla ollut kulttuurihistorian tutkimusta ja metodologiaa valottava artikkelikokoelma *Kulttuurihistorian tutkimus. Lähteistä menetelmiin*

K Kulttuurihistorian tutkimus -teoksen julkistamisesta. Kuva: Elina Karvo

ja tulkintaan, joka on jo 17. osa Cultural History -julkaisusarjassa. Kirjan julkaisussa kuultiin kulttuurihistorian monipuolisuutta ja ennakkoluulottomuutta avannut paneelikeskustelu, johon osallistui kirjan toimittajia ja kirjoittajia.

Juhlavuoden ohjelmistossa näkyivät Turun ja Lapin oppiaineiden värikäs historia monin tavoin. Huhtikuussa hybridinä järjestetyssä Kulttuurihistorian muisti II -tapahtumassa emeritusprofessori Kari Immonen muisteli kulttuurihistorian 30 ensimmäistä vuotta. Immonen toi esitelmässään esiin kuinka 1980-luvulla luotiin vahva pohja kulttuurihistorian nykytoiminnalle rakentaen sekä jatkuvaa keskustelua siitä, mitä kulttuurihistoria on, että luoden määrätietoisesti tutkimuksen ja opetuksen vuorovaikutteista suhdetta.

Toukokuussa vietettiin Lapin kulttuurihistorian 25-vuotisjuhlaa, jota juhlittiin iltapäiväseminaarin ja rennon illanvieton merkeissä. Pohjoisen

kulttuurihistorian aarteet ja unelmat -nimellä kulkeneessa seminaarisessa kuultiin Maarit Leskelä-Kärjen dosenttiluento sekä lyhyitä muistelmia ja avauksia pohjoiseen kulttuurihistoriaan. Puhujina olivat mm. emeritaprofessori Marja Tuominen, professori ja dosentti Veli-Pekka Lehtola, sekä väitöskirjatutkijat Virpi Vainio ja Marko Niemelä.

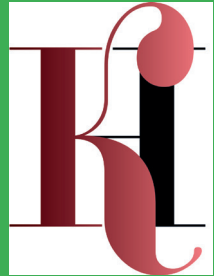
Rovaniemellä juhlavuoden huipensi taidenäyttely Aika ja ajallisuus, jonka kuratoi taidemaalari Juhani Tuominen. Näyttelyssä tuotiin esiin erilaisten taidetekniikoiden keinoin kulttuurihistorian, ajallisuuden ja taiteen suhdetta. Näyttelyyn kutsutut taiteilijat ovat toimineet Lapin kulttuurihistorian oppiaineessa mm. opettajina ja tutkijoina.

Kulttuurihistorian seura on avoin kaikille kulttuurihistoriasta kiinnostuneille ja mukaan voi liittyä milloin vain! Lisätietoa seurasta ja sen toiminnasta löytyy osoitteesta: kulttuurihistoria.net.

Kulttuurihistorian seura (KHS)

Kulttuurihistorian seura edustaa Suomessa tieteenalansa kansainvälistä kattojärjestöä International Society for Cultural History (ISCH). Seuran tavoitteena on edistää kulttuurihistoriaa tieteenalana sekä tukea kulttuurihistorian opetusta ja yleistä tunnettuutta. Seura järjestää muun muassa kokouksia, esitelmä- ja opetustilaisuuksia ja pyrkii edistämään oman alansa tiedotus- ja julkaisutoimintaa

International Society for Cultural History (ISCH)

Kansainvälinen kulttuurihistorian seura on vuodesta 2007 lähtien toiminut kulttuurihistorian tutkimusta tukeva tieteellinen yhdistys. Suomalainen Kulttuurihistorian seura (KHS) on ISCH:n tytäryhdistys. ISCH toimittaa omaa tieteellistä aikakauslehteä, kaksi kertaa vuodessa ilmestyvää *Journal of the International Society of Cultural History* sekä kirjasarjaa. Lisäksi seura järjestää vuosittain konferensseja: vuoden 2022 konferenssi järjestettiin Italiassa Veronassa. Turkulaiset kulttuurihistorioitsijat ovat osallistuneet aktiivisesti sekä seuran toimintaan että hallintoon.

Suomen historiallinen seura (SHS)

Vuonna 1875 Helsingissä perustettu Suomen Historiallinen Seura on vanhin suomenkielinen tieteellinen historiallinen yhdistys. Seuran tavoite on edistää historiantutkimusta ja tuntemusta. Tätä nykyä seura organisoi tutkimushankkeita, järjestää erilaisia konferensseja ja seminaareja ja julkaisee yhteistyössä Historian Ystävien Liiton kanssa Historiallista Aikakauskirjaa, Suomen merkittäväntä historia-alan tieteellistä aikakauslehteä. SHS edustaa Suomea kansainvälisessä historiantutkimuksen CISH-seurassa. Vaikka SHS on ensisijaisesti tieteellinen seura, sen perusjäsenyys on kaikille avoin.

Turun Historiallinen Yhdistys (THY)

THY on vuonna 1923 perustettu kaikille avoin seura, jonka tavoitteena on edistää historiantutkimusta ja historiatieteellistä harrastusta. Yhdistys julkaisee kahta vertaisarvioitua teossarjaa, jotka ovat Historia Mirabilis ja Turun Historiallinen Arkisto. Yhdistys järjestää myös julkisia tapahtumia, avoimia luentosarjoja sekä retkiä ja matkoja niin kotimaahan kuin ulkomaille. Turun yliopiston historia-aineiden ainejärjestön Kritiikin jäsenet ovat automaattisesti myös THY:n jäseniä.

Tuoreita kirjajulkaisuja

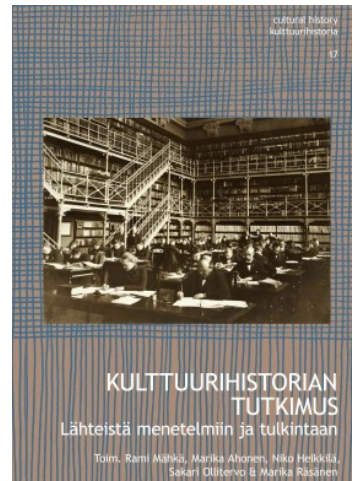
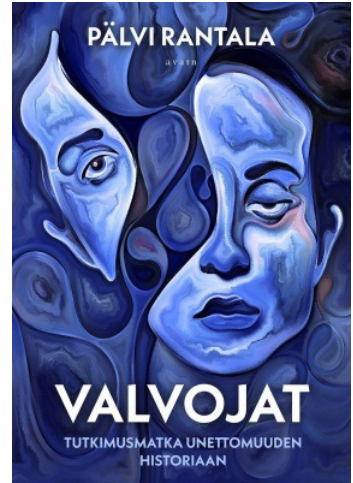
Pälvi Rantala: *Valvojat. Tutkimusmatka unettomuuden historiaan.* Avain, 2022.

Kulttuurihistorian yliopistonlehtori, dosentti Pälvi Rantalan teos *Valvojat* avaa näkökulmia unettomuuteen ristiriitaisena ilmiönä ja johdattaa lukijan tutkimusmatkalle unettomuuden ja valvomisen kulttuurihistoriaan. Unettomuutta tarkastellaan kirjassa yksityisenä ja ruumiillisena kokemuksena mutta myös historiallisena, kulttuurisena ja sosiaalisena ilmiönä. Teos tutustuttaa lukijan erilaisiin valvojiin: eri aikoina, erilaisissa kulttuureissa eläneisiin ihmisiin, jotka syystä tai toisesta, tahtoen tai tahtomattaan, valvovat öisin.

Teoksen lähteinä ovat niin populaarikulttuurin tuotteet eri ajoilta kuin tutkimukset ja perinneaineistot. Kirjoittaja itsekin on valvoja, ja hän käsittelee kirjassa myös omia kokemuksiaan.

Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen (toim.): *Kulttuurihistorian tutkimus: Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan.* Cultural History - Kulttuurihistoria 17. kh, Turku 2022.

Kulttuurihistorian tutkimus: Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan pureutuu tutkimusprosessiin. Sen artikkelit esittävät havainnollisesti menetelmien yhteyden ja soveltamisen lähdeaineistoihin sekä osoittavat, miten menetelmän ohjaama lähdeanalyysi tekee mahdolliseksi tutkimuskysymyksiin vastaamisen. Kirjassa kootaan monipuolisesti yhteen tämänhetkistä kulttuurihistoriallista tutkimusta ja pohditaan, millaisia ovat humanis-

tisen tutkimuksen ajankohtaiset kysymykset 2020-luvulla.

Kulttuurihistorian seuran sivuilta löydät lisätietoa kirjasarjasta Cultural History - Kulttuurihistoria. Sarjan aikaisemmat julkaisut ovat luettavissa UTUPubissa.

Otto Latva ja Maarit Leskelä-Kärki: *Meri ja Tove. Elämää saaristossa.* John Nurmisen säätiö, 2022.

Tove Janssonille meri oli arkisen elämän ympäristö, mutta myös elinehto. Se oli symboli ja metafora taiteilijuudelle ja oikeastaan koko elämälle. Saariston luonto ja kulttuuri inspiroivat Toven taidetta, joka on nykyään osa suomalaista merellistä perintöä. Tässä teoksessa Toven elämää käsitellään ympäristöelämäkertana – taiteilijan elämän kautta tarkastellaan meren, merellisyyden ja saariston kulttuurihistoriaa 1900-luvulla. Toven elämä saaristossa tarjoaa kiehtovat kehykset, joiden kautta voi tarkastella meren merkityksiä niin ihmisen elämässä kuin kulttuurissa laajemminkin. Kirja kuljettaa lukijaa itäisen Suomenlahden Suur-Pellingin saariston maisemissa Toven lapsuudesta vanhuuteen. Luonnonmiljö, saaristolaiskulttuuri ja kesäasukkaiden vuosisadan mittainen historia avautuu Toven ja hänen perheensä vaiheiden kautta.

Hannu Salmi: *Tunteiden palo. Turku liekeissä 1827.* Otava, 2022.

Tunteiden palo. Turku liekeissä 1827 on elävästi kirjoitettu tosikertomus historiallisesta suuronnettomuudesta. Kirja on ensimmäinen kattava tietoteos Turun palosta liki sataan vuoteen, ja kaikkien aikojen ensimmäinen, joka keskittyy palon kokeneiden ihmisten kokemuksiin ja tunteisiin. Teos keskittyy Turun palon kokeneiden ihmisten kohtaloihin. Se kuvaa epätoivoa ja menetyksen musertavuutta mutta myös myötätuntoa ja auttamishalua onnettomuuden hetkellä. Kirja pohtii erityisesti kysymystä syyllisyydestä ja sitä, miten palon muisto elää yhä.

Marjo Kaartinen ja Hannu Salmi (toim.): *Keski-ikä — Kulttuurihistoria.* SKS kirjat, 2022.

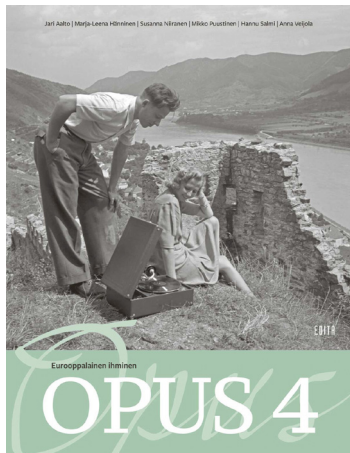
Kulttuurihistorian oppiaineen juhlaKirja, joka juhlistaa oppiaineen 50 toimintavuotta. Aristoteles kutsui keski-ikää ihmisen huip-pukaudeksi – ikävuosien mukana kertyvä käytännön viisaus tekee elämästä monella tapaa helpompaa. Mutta mitä keski-ikä varsinaisesti on ja miten siitä selviää? Keski-ikä voi olla kaksoisleukoja ja kuumia aaltoja, kaipuuta takaisin nuoruuteen, oman itsensä kadottamista ja uudelleen löytämisestä. Siihen liittyy myös kokemus vedenjakajalla seisomisesta. Kun elämää on nähnyt useamman vuosikymmenen verran, ymmärtää keski-ikäinen, että sillä voisi olla myös toinen suunta. Voi syntyä kriisi. Auttaako siihen moottoripyörä?

Jari Aalto, Marja-Leena Hänninen, Susanna Niiranen, Mikko Puustinen, Hannu Salmi, Anna Veijola (toim.): *Opus 4. Eurooppalainen ihminen.* Edita, 2022.

Opus 4. Eurooppalainen ihminen on lukion vuoden 2021 opetussuunnitelman mukainen historian oppikirja. Kirja käsittelee länsimaisen yhteiskunnallisen ajattelun, aatteiden, ihmisoikeuksien sekä kulttuurin ja taiteen kehittymistä antiikista nykypäivään. Taiteen, tieteen ja aatehistorian ilmiöitä tutkitaan oman aikansa eurooppalaisen maailmankuvan ilmentäjinä.

Kirja on syntynyt opettajien ja historiantutkijoiden yhteistyönä. *Opus 4* sisältää runsaasti erilaisia historiallista ajattelua kehittäviä lähde tehtäviä ja perehdyttää opiskelijan huolella lähteiden tulkintaan. *Opus*-sarja kehittää monipuolisesti opiskelijan historiallisen ajattelun taitoja.

Kulttuurihistorian uudempia tutkimushankkeita

FT Heidi Hakkaraisen johtama työryhmä työskentelee **Lukemalla kansalaiseksi? Lastenkirjat ja kasvatuksellinen kirjallisuus Suomessa, 1790–1850 (LUKA)** tutkimushankkeen parissa, joka tarkastelee lastenkirjallisuuden ja kasvatuksellisten oppaiden yhteyksiä yhteisten identiteettien luomiseen ja kansakunnan rakentamiseen 1800-luvun alkupuolella. Tutkimus kattaa ajanjakson, jolloin Suomi hallinnollisena ja poliittisena kokonaisuutena alkoi rakentua Venäjän alaisena autonomisena Suomen suuriruhtinaskuntana vuodesta 1809 alkaen.

Koneen Säätiön rahoittama hanke luo uutta tietoa siitä, millaisia ajatuksia, tunteita, ohjeita, käytöstapoja ja arvoja lastenkirjoissa välitettiin aikana, jolloin kirjojen ajateltiin olennaisesti muovaavan yksilöitä ja yhteisöjä. Tutkimuksessa tarkastellaan lapsille suunnattuja ja lasten kasvatusta käsitteleviä kirjoja ja lehtikirjoituksia ajanjaksolla, jolloin lastenkirjallisuus levisi uudella tapaa samalla kun käsitykset lapsuudesta muuttuivat. Hanke tutkii Suomea yllirajaisen painokulttuurin näkökulmasta osana Itämeren aluetta.

Tieteellistä tutkimusta ja taiteellista työskentelyä yhdistävä **Tarinoiden lehto – Sagalund. Kotimuseo ympäristöelämäkertana / En lund av historier – Sagalund. Ett hemmuseum som miljöbiografi** -hanke on saanut

Svenska Kulturfondenilta rahoituksen vuodelle 2023. Hanketta johtaa kulttuurihistorian ma. professori, elämänkerronnan tutkimukseen erikoistunut Maarit Leskelä-Kärki. Työryhmässä tutkijoina ovat humanistisen ympäristötutkimukseen erikoistunut kulttuuriperinnön tutkimuksen yliopistonlehtori, dosentti Otto Latva, materiaalisen kulttuurin tutkimukseen perehtynyt historioitsija FT Katja Weiland-Särmälä ja elämänkerronnan tutkija, kulttuurihistorioitsija FT Karoliina Sjö. Hankkeessa työskentelevät myös kuvataiteilija Erika Adamsson sekä dokumentaristi Aleksi Kauppinen.

Hankkeen keskiössä on Kemiössä sijaitseva Sagalundin museoalue ja siellä erityisesti kansakoulunopettajien Nils Oskar Janssonin ja Adèle Wemanin museoidut kodit sekä niiden ympärille rakentunut 1900-luvun alun saariston luontomiljö, kasvit ja puutarha.

Kulttuurihistorian dosentti Silja Laine on mukana Turun kaupunkitutkimusohjelman rahoittamassa **Hyvinvoinnin suunniteltu, koettu ja aistittu sosio-materiaalisuus Turun Linnakaupungissa** -hankkeessa. Työryhmää johtaa dosentti Tiina Suopajarvi (etnologia, Turun yliopisto) ja sen tavoitteena on selvittää, mistä tekijöistä kaupunkilaisten arki Turun Linnakaupungin alueella muodostuu.

Tutkimuksen lähtökohtana on ajatus siitä, että historia ja kulttuurinen muisti, nykyhetki sekä näkemykset tulevaisuudesta vaikuttavat toisiinsa. Lisäksi alueen ihmiset, eläimet ja

kasvit, Aurajoki ja meri sekä rakennettu materiaalisuus kytkeytyvät toisiinsa tavoilla, jotka vaikuttavat ihmisten arkisiin kokemuksiin asuinympäristöstään.

Tutkimuskeskukset

Centre for the Study of Storytelling, Experientiality and Memory (SELMA)

Kesällä 2015 perustettu SELMA on yleisen kirjallisuustieteen professori Hanna Meretojan ja kulttuurihistorian yliopistonlehtori Maarit Leskelä-Kärjen aloitteesta käynnistynyt monitieteinen tutkimuskeskus. SELMA tutkii tarinankerronnan, kokemuksellisuuden ja muistin välisiä keskinäisiä riippuvuussuhteita näkökulmista, joita useat toiminnassa mukana olevat tieteenalat ja myös taiteilijat tuovat mukanaan. Keskuksen tarkoituksena on tuoda yhteen ja entisestään kehittää jo olemassa olevaa narratiivisuuden, kokemuksen ja kulttuurisen muistin käsitteiden ympärillä käytyä keskustelua. Keskuksessa toimii useita tutkijoita ja ulkomaisia vierailevia professoreja. Keskuksen piirissä on syntynyt tutkimushankkeita, joita rahoittavat esimerkiksi Koneen säätiö, Suomen Akatemia ja EU. SELMA järjestää säännöllisesti avoimia tapahtumia ja opetusta sekä kehittää uusia tutkimuksellisia avauksia.

Turku Centre for Medieval and Early Modern Studies (TUCEMEMS)

TUCEMEMS tutkii esimodernia aikaa myöhäisantiikista aina 1700-luvulle saakka erilaisista historia-, kulttuuri- ja kielitieteellisistä näkökulmista. Tutkimuskeskus kerää yhteen useiden Turun yliopistossa toimivien aineiden tutkimusnäkökulmia ja tutkijoita ja luo heille mahdollisuuden uusien näkökulmien ymmärtämiseen. TUCEMEMS organisoii yhteistyötahojen kanssa vanhojen aikojen opintokokonaisuutta, joka käsittelee ajanjaksoa esihistoriasta uudelle ajalle saakka. Vanhojen aikojen opintokokonaisuus on vapaa sivuaine kaikille Turun yliopiston opiskelijoille.

Centre for the Study of Christian Cultures (CSCC)

CSCC on yksi humanistisen tiedekunnan tutkimuskeskuksista, jonka toiminnassa kulttuurihistoria on aktiivisesti mukana. Keskus kerää yhteen erilaisia humanistisia ja yhteiskuntatieteellisiä näkökulmia kristinuskon tutkimukseen ja pyrkii kehittämään yhteistyötä näiden välillä. Esimerkiksi politiikan, aatteiden, taiteiden, kulttuurin ja talouden suhteet kristinuskoon ovat kaikki CSCC:n tutkimusaiheita. Tutkimuskeskuksen toimintaan kuuluvat kuukausiesitelmät, kansalliset ja kansainväliset seminaarit ja konferenssit sekä laajemmalle yleisölle suunnatut paneelikeskustelut ja luennot. Syksyllä 2019 CSCC järjestää kristinuskoon ja taiteeseen keskittyvän seminaarin.

The International Institute for Popular Culture (IIPC) ja The European Popular Culture Association (EPCA)

IIPC on monitieteinen populaarikulttuurin historiaan ja nykyilmiöihin keskittynyt tutkimusinstituutti, jota johdetaan osin kulttuurihistorian oppiaineesta. Instituutti on kansainvälinen keskus, jonka julkaisut, esitelmät, tutkijavierailut ja projektit edustavat mahdollisimman laajasti Turun yliopiston HKT-laitoksella tehtävää populaarikulttuurin tutkimusta. IIPC haluaa määritellä populaarikulttuurin tutkimuksen mahdollisimman laajasti ja kansainvälisesti. Sen toimintaan liittyy vahvasti myös eurooppalainen populaarikulttuurin tutkimusorganisaatio EPCA, jota johdetaan Turusta. Järjestö järjestää vuosittain ympäri Euroopan EUPOP-konferensseja, joihin toivotaan mukaan myös kulttuurihistoriasta kiinnostuneita opiskelijoita ja tutkijoita.

Perustiedot oppiaineesta

Vuonna 1972 perustettu Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaine on alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti tunnustettu laaja-alainen opetus- ja tutkimusyksikkö.

Opintoneuvoja: Heli Paalumäki

helpaa@utu.fi

+358 29 450 3973

+358 50 346 1947

Käyntiosoite: Arcanum, Arcanuminkuja 1, 20500 Turku

Opintoasiat myös: hkt-opintotiimi@utu.fi

Postiosoite:

Kulttuurihistoria

20014 Turun yliopisto

Oppiaineen verkkosivut:

<https://www.utu.fi/fi/yliopisto/humanistinen-tiedekunta/kulttuurihistoria>

Blogi Kulttuurihistoria Nyt!

<https://blogit.utu.fi/kulttuurihistoria/>

@kulttuurihistoria

Kulttuurihistoria - Turun yliopisto

Kulttuurihistorian oppiaine

50

VUOTTA
YEARS

1972-2022

Department of Cultural History

**TURUN
YLIOPISTO**